

Millî Mücadele Dönemi Anadolu Basınında Makalelerin Dilinden Birinci İnönü Muharebesi

Mesut Yavaş¹

Özet

Birinci Dünya Savaşı sona erdiğinde İtilaf Devletleri, içlerinde Osmanlı Devleti'nin de bulunduğu İttifak Devletleri ile imzalanacak barış antlaşmalarının şartlarını görüşmek üzere 18 Ocak 1919'da Paris'te bir konferans toplamışlardır. Konferansın 6 Mayıs'ta yapılan toplantısında, Yunanistan'ın İzmir'e asker çıkarmasına karar verilmiştir. Bundan sonraki süreçte hazırlıklarını tamamlayan Yunan birlikleri, 15 Mayıs 1919 sabahı İzmir'de karaya çıkmışlardır. Her ne kadar konferansta Yunanistan'ın işgal bölgesi İzmir Sancağı ile Ayvalık ilçesi olarak sınırlandırılmış olsa da ilerleyen süreçte Yunan Ordusu bunu vahşi bir işgale dönüştürmüş ve Anadolu'nun içlerine kadar ilerlemiştir. Yunanlıların bu ilerleyişi, kuva-yı millîye düşüncesinin doğmasını sağlamıştır. Batı Anadolu'nun farklı bölgelerindeki vatansever asker, esnaf, eşraf, aydın ve diğer yerel gönüllüler bölgelerinde kurdukları kuva-yı millîye birlikleriyle bu işgalleri durdurmaya çalışmışlardır. Bu bölgesel direnişlere rağmen karşısına çıkacak düzenli bir ordunun olmayışı Yunanlıların işini kolaylaştırmıştır, ta ki 1921 yılının Ocak ayına kadar. Diğer yandan Yunanistan'da yapılan 1920 seçimleri sonunda Megali İdea'nın aşırı savunucularından Başbakan Venizelos, iktidarı kaybetmiş ve ülkeyi terk etmiştir. Yurt dışında olan Kral Konstantin ise yeniden ülkesine dönerek tahta oturmuştur. Yeni Kral, kendisinin ve hükümetinin dış politikada Venizelos siyasetinin takipçileri olduklarını göstermek için Yunan Ordusu'na ilerleme emri vermiştir. Bunu yaparken aynı zamanda silah zoruyla Türklere Sevr Antlaşmasını kabul ettirmeyi de ummuştur. 6 Ocak 1921'de başlatılan Yunan birliklerinin ilerleyişi, 9-10 Ocak günlerinde İnönü mevzilerinde yaşanan muharebeler neticesinde durdurulmuştur. Türk Kurtuluş Savaşı'nın dönüm noktalarından biri olan Birinci İnönü Muharebesi'nde genç Türk Ordusu rüştünü ispat etmiştir. Elde edilen bu başarı yurtta sevinçle karşılanmış, zafere susamış halkın moralini yükseltmiş, Milli Mücadele hareketine moral

1 Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, myavas07@gmail.com. ORCID: 0000-0003-3560-2573.

ve motivasyon açısından çok ciddi katkılar sağlamıştır. Milli Mücadele Dönemi basını da yaşananlara duyarsız kalmamış ve bu başarıyı sayfalarına taşıyarak sevince ortak olmuştur. Bu çalışmada Birinci İnönü Muharebesi'nde elde edilen bu başarının, Milli Mücadele Dönemi Anadolu basınında nasıl yankılandığı makaleler üzerinden ele alınmış ve makalelerin dilinden verilmeye çalışılmıştır.

Giriş

Birinci Dünya Savaşı başladığında Yunanistan savaşın dışında kalmıştır; fakat İngiltere ve Fransa 1915 yılının başından itibaren bu ülkeyi kendi yanlarında savaşa sokabilmek için girişimlerde bulunmuşlardır. Buna karşılık toprak ödünü olarak da Batı Anadolu'yu önermişlerdir. Ancak bu dönemde Yunanistan Kralı Konstantin ile Başbakan Venizelos arasında hangi bloğun yanında savaşa girileceği konusunda fikir ayrılığı yaşanmıştır. Kral, İttifak Devletleri'nin yanında olunmasını savunurken Başbakan, İtilaf Devletleri'nin tarafında olunmasını desteklemiştir. Bu durum 1916 yılı sonuna kadar devam etmiştir. Aynı yılın sonunda Venizelos, Kral'a karşı Selanik'te ayrı bir hükümet kurmuş ve İtilaf Devletleri'nin yanında savaşa katıldığını açıklamıştır. Kral Konstantin ise bu durum karşısında, İngiltere ve Fransa'nın da baskısı sonucu 1917 Haziran'ında tahtından feragat etmek zorunda kalmıştır. Bunun üzerine Atina'ya dönen Venizelos, yeni hükümetini kurmaya müteakip 26 Haziran 1917'de, İttifak Devletleri'ne savaş ilan etmiş ve Yunanistan'ı, İtilaf Devletleri'nin yanında Birinci Dünya Savaşı'na sokmuştur.²

Birinci Dünya Savaşı'nın galip devletleri, mütarekeler döneminden iki buçuk ay kadar sonra mağlup devletlerle yapılacak barış şartlarını görüşmek üzere Paris'te bir konferans toplamışlardır. Konferansa 32 devlet katılmış ve konferansta her konuyla ilgili sayısı 50'yi aşan kurullar oluşturulmuştur.³ 18 Ocak 1919'da başlayan konferansın kararlarına Beş Büyük Devlet -Amerika, İngiltere, Fransa, Japonya, İtalya- hâkim olmuştur. Konferansta bu devletlerin başbakan ve dışişleri bakanlarından oluşan bir Onlar Konseyi kurulmuş; fakat bu konseye İngiltere ve Fransa hâkim olmuştur.⁴ Osmanlı mirasından faydalanmak isteyen Venizelos da konferanstan kısa bir süre önce 30 Aralık 1918'de, Dört Büyüklere bir muhtıra vererek Osmanlı topraklarından pay istemiştir. Kendisi bu muhtıra ile Marmara Denizi kıyısından başlayarak Kurşunlu-Uşak-Sarayköy-Muşla doğusu ile Akdeniz kıyısında Kalkan

2 Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-1999)*, 5. bs., Remzi Kitabevi, İstanbul 2000, s. 501-503.

3 Dursun Ali Akbulut, "Çöken Devlet", *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, 13. bs., Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları Ankara, 2019, s. 148, ss. 131-157.

4 Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Cilt 1-2: 1914-1995, 14. bs., Alkım Yayınları İstanbul, 2004, s. 145.

çizgisinin batısında kalan toprakları, 3000 yıllık bir tarihi geçmişe ve Rum nüfusun çoğunluk iddialarına dayanarak talep etmiştir. Venizelos'un bu talebi Paris'te bir alt komisyonda görüşülmüş, Amerikan ve İtalyan temsilcilerin karşı çıkmaları üzerine de reddedilmiştir.⁵

Paris Barış Konferansı, İzmir'i ve hinterlandını kimin alacağı konusunda İtalya ve Yunanistan arasında yaşanan bir çekişmeye de sahne olmuştur. İngiltere Başbakanı Lloyd George, Paris'te 6 Mayıs 1919'da kendisinin yanı sıra Fransa Başbakanı Georges Clemenceau ve ABD Başkanı Woodrow Wilson'un da yer aldığı Üçler Konseyinde, "Türkiye'deki Rumları korumak" adına İzmir'e 2-3 tümen çıkarmak için Venizelos'a müsaade edilmesini önermiştir. Venizelos da Türklerin çıkarma harekâtından yalnızca on iki saat öncesinde haberdar edilmelerini istemiştir.⁶ Lloyd George'un bu teklifi, zamanlama konusunda manidardır. Çünkü bu teklif, İtalya Başbakanı Vittorio Emanuele Orlando ve onun Dışişleri Bakanı Sannino'nun geçici bir süre için konferanstan ayrıldıkları esnada gündeme gelmiştir. ABD Başkanı Wilson, İtalyanların olmadığı bu toplantıda İzmir'in kontrolünün İtalyanlar yerine Yunanlılara verilmesi konusunda Lloyd George ve Georges Clemenceau ile birlikte hareket etmiştir. Böylece İtalyanların Lloyd George'un önerisini veto etmesine ya da tepki göstermesine fırsat dahi verilmeden, Yunanistan'ın İzmir'e asker çıkarmasına izin verilmiştir.⁷

Yunanistan'ın işgalini mütareke şartlarına uydurmak için kılıfı, Venizelos hazırlamış ve Dört Büyüklere sunmuştur. Başlangıçta işgal bölgesi İzmir Sancağı ile Ayvalık ilçesi olarak sınırlandırılmıştır.⁸ Paris'teki karar vericiler, ilk zamanlarda bunun "geçici işgal" olduğunu düşünmüşlerdir. Ancak Yunan Ordusu bunu bir vahşi işgale dönüştürecek ve Barış Konferansı'nın kararlarını dikkate almaksızın bütün bölge üzerinde daimi bir Yunan yönetimi kurmayı amaçlayacaktır.⁹

İzmir'in işgali kararı, süratle uygulamaya konulmuştur. Nitekim İngiliz Akdeniz Filosu Komutanı Amiral Calthrope, 13 Mayıs 1919'da İzmir Valisi'ne gönderdiği notada, Mondros Mütarekesi'nin 7. Maddesi gereğince İzmir kışla ve istihkâmlarının 14 Mayıs 1919'da Müttefik Devletler tarafından işgal edileceğini bildirmiştir. Aynı akşam gönderdiği diğer bir

5 Celâl Erikan, *Kurtuluş Savaşı Tarihi*, 6. bs., haz. Rıdvan Akın, Türkiye İş Bankası Yayınları İstanbul, 2021, s. 23.

6 Yücel Özkaya, "İzmir'in İşgali", *Millî Mücadele Tarihi I*, haz. Berna Türkoğan, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları Ankara, 2005, s. 57.

7 Stanford J. Shaw, *Türklerin İstiklal Harbi-Batılı Gözüyle Kurtuluş Savaşının Destansı Anlatımı*, EZR Yayıncılık İstanbul, 2017, s. 24-25.

8 Erikan, *a.g.e.*, s. 23-24.

9 Shaw, *a.g.e.*, s. 27.

notayla da 15 Mayıs sabahı İzmir şehrinin Yunan askerleri tarafından işgal edileceğini belirtmiştir.¹⁰ Yunanlılar, Türklerin işgale karşı nasıl bir tepki vereceklerini görmek için işgalden yaklaşık bir ay önce, 12 Nisan'da, küçük bir çıkarma denemesinde bulunmuşlardır. Bundan sonraki süreçte bütün hazırlıklarını tamamlayan Yunan birlikleri, 15 Mayıs 1919 sabahı hiçbir güçlükle karşılaşmadan İzmir'de karaya çıkmaya başlamışlardır. Böylece İtilaf Devletleri, Birinci Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ı yanlarına çekebilmek için vaat ettikleri Batı Anadolu topraklarından bir kısmını, biraz gecikmeyle de olsa, şimdi ona vererek vaatlerini yerine getirmişlerdir.¹¹

Yunan birliklerinin İzmir'e yönelik bu çıkarması, daha ilk günlerden itibaren mahalli halk arasındaki Rumlar tarafından sevinçle karşılanmıştır. Rumların bu neşesi, işgalin bir intikam aracı olarak düşünüldüğünü göstermiştir.¹² Nitekim Yunan askerleri şehre ayak basar basmaz yerli Rumlarla iş birliği yaparak katliamlar yapmışlardır.¹³ İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali, halkta büyük bir heyecan uyandırmış ve işgal, Türk halkı tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Bu tepkinin bir sonucu olarak da Yunanlılara karşı teşkilatlanmaya gidilmiş, her yerde milli cemiyetler ve kuvayı millîye teşkilatları kurulmaya başlanmıştır.¹⁴ Bu işgal iki bakımdan çok tehlikeli görülmüştür. İlki Yunanlıların uzun yıllar Osmanlı yönetiminde yaşamış olmalarının getirdiği psikolojiyle işgal ettikleri bölgelerde işkence ve zulüm yapacakları korkusunu barındırmış olmasıdır ve ne yazık ki Yunanlılar korkulanı yapacaklardır. Diğeri ise Yunanlıların Batı Anadolu üzerinde birtakım emmeler besledikleri ve fırsat bulduklarında bu emellerini hayata geçirmeye çalışacakları düşüncesidir. Bundan dolayı bu işgalin ilhaka dönüşme ihtimali olmuştur ve bu durum endişe yaratmıştır.¹⁵

Nitekim geçen her gün bu endişenin yersiz olmadığını ortaya koymuştur. Yunanlılar, sadece şehrin işgaliyle de yetinmemişler ve şehrin emniyetini sağlamak bahanesiyle işgal sahalarını Manisa ve Aydın yönünde genişletmeye başlamışlardır. Karaya çıkardıkları bir müfreze ile Ayvalık'ı işgal girişiminde bulunmuşlar; fakat 172. Alay Komutanı Yarbay Ali Bey

10 Ali İhsan Sabis, *Milli Mücadele Hatıraları*, haz. Erhan Çiftçi, Timaş Yayınları İstanbul, 2021, s. 48.

11 Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali-Mondros Mütarekesinden Türkiye Cumhuriyeti'nin Doğuşuna Kadar Ulusal Savaşımızın Belgesi*, Cilt 1, 9. bs., İstanbul: Kastaş Yayınevi, 2000, s. 237.

12 Shaw, *a.g.e.*, s. 28.

13 Sabis, *a.g.e.*, s. 48.

14 Özkaya, *a.g.m.*, s. 60.

15 Dursun Ali Akbulut, *Albayrak Olayı-Milli Mücadele Başlarında Halk Hükümeti Kurma Girişimi Erzurum 1920*, Temel Yayınları İstanbul, 2006, s. 28.

ve mahiyetindekilerin mukavemetiyle karşılaşmışlardır.¹⁶ 29 Mayıs 1919 sabahı Ayvalık sahilinden karaya çıkarak ilerleyen Yunan birliklerine, 172. Alay askerlerince silahla karşılık verilmiştir. Böylece Türk düzenli birlikleri ilk olarak Ayvalık'ta Yunan işgaline karşı koymuşlardır.¹⁷ Ayvalık'ta ateşle karşılık verilen Yunanlılar, diğer bölgelerde ilerleyişini sürdürmüşler ve 28 Mayıs'ta Aydın'ı, 9 Haziran'da da Bergama'yı işgal etmişlerdir.¹⁸ Yunanlıların Batı Anadolu sahillerinden iç bölgelere doğru ilerlemesi, kuva-yı millîye düşüncesinin doğmasını sağlamıştır. Batı Anadolu'nun farklı bölgelerindeki vatansever asker, esnaf, eşraf ve diğer yerel gönüllülerin kurduğu kuva-yı millîye birlikleri, birbirinden bağımsız olarak hareket etmiş ve bölgelerindeki işgalcilere karşı silahlı mücadeleyi sürdürmüştür.¹⁹ İşgalcilere karşı savaşmak için bölgelerinde savunma birlikleri oluşturan halk, Mondros Mütarekesi'nin şartları gereği İtilaf Devletleri'ne teslim edilmesi gereken silah ve mühimmatlardan kaçırabildiklerini bu haklı mücadelelerinde kullanmıştır. Trablusgarp Savaşı ile başlayan savaşlar silsilesi sonunda halkın yorgunluğuna ve ülkenin tükenmişliğine rağmen Türk halkının büyük çoğunluğu işgalcilere açık bir cephe almış ve kıt imkânlarına rağmen mücadele etmiştir.²⁰

İzmir'in 1919 Mayıs'ında Yunanlılarca işgali sadece Türk millî hareketini doğurmamış, aynı zamanda 1919-1922 yılları arasında yaşanacak olan Türk-Yunan muharebelerinin de fitilini ateşlemiştir. Yunanlılar, İzmir'e çıktıktan hemen sonra Türklere karşı acımasızca davranarak canavarca eylemlere girişmişlerdir. Bereketli Menderes Vadisi'ni yakıp yıkmışlar ve işgal ettikleri topraklardaki binlerce Türk'ü, işgal altında olmayan daha güvenli bölgelere göç etmeye zorlamışlardır.²¹ Yunanlıların İzmir'den başlayarak Batı Anadolu'nun içlerine kadar devam eden bu ilerleyişi, kuva-yı millîye birliklerinin direnişiyle durdurulmaya çalışılmıştır. Yunan ilerleyişini yakından takip eden Büyük Devletler, 18 Temmuz 1919'da yaptıkları toplantıda Türk millî kuvvetleri ile Yunanlılar arasında bir sınır tespiti yapılmasını kararlaştırmışlar ve bu görevi İtilaf Devletleri Kuzey Anadolu İşgal Kuvvetleri Komutanı General Sir George Milne'e vermişlerdir. General Milne, 10 Ağustos 1919'da Yunan Orduları Başkomutanlığına verdiği emirde işgal altında tuttıkları sınırlardan

16 Sabis, *a.g.e.*, s. 48.

17 Haluk Selvi, "Ayvalık'ın İşgali ve Belediye Çeşmesi Protokolü", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 51/17 (2001), s. 853.

18 Sabis, *a.g.e.*, s. 49-50.

19 Mücahit Özçelik, *Türk Kamuoyunda Sakarya'dan Büyük Taarruz'a (Eylül 1921-Ağustos 1922) Sessiz Bekleyiş*, Yalın Yayıncılık İstanbul, 2013, s. 8.

20 Nikolay Georgiyeviç Korsun, *Türk Yunan Savaşı 1919-1922*, çev. Celal Pekşen, Kronik Kitap İstanbul, 2020, s. 21-22.

21 Arnold J. Toynbee-Kenneth p. Kirkwood, *Türkiye-İmparatorluk'tan Cumhuriyete Geçiş Serüveni*, çev. Hülya Karaca, Birey Yayıncılık İstanbul, 2003, s. 85.

ileriye geçilmemesini emretmiştir. Diğer yandan tespit edilen bölgenin sınırlarını gösterir bir tezkireyi de 3 Kasım 1919'da Harbiye Nezaretine göndermiş ve belirlenen bu hattın kabul edilmesini istemiştir. Alınan Hükümet kararı üzerine Nezaret, bu tezkireyi kabul etmiştir.²² Yunan ileri harekâtını bir süreliğine de olsa sınırlayan Milne Hattı, Ayvalık-Kozluca'nın kuzeyinden başlamış ve Soma ile Akhisar'ın batısından geçerek Manisa'nın kuzeyine uzanmış, Salihli'nin batısından devam ederek Ödemiş, Aydın doğusundan geçmiş ve Menderes Nehri boyunca devam etmiştir.²³

Birinci Dünya Savaşı'nın galip devletlerince Paris'te Yunanistan'a vaat edilmiş olan Anadolu toprakları Batı Anadolu'da küçük bir bölgeyle sınırlandırılmış olduğu halde Yunanlılar, bu bölgeyi 1919 yılı Haziran ayı sonuna kadar işgal etmişlerdir. Fakat Türk-Yunan muharebelerinin önemli bir kısmı bu bölgenin çok daha ötesinde, Anadolu'nun içlerinde cereyan etmiştir. Yunan Ordusu'nun İzmir'den 400-500 km. uzaklarda muharebe etmesi siyasi ve askeri olmak üzere iki sebebe dayanmıştır. Venizelos, Türk topraklarında Büyük Devletlerinkine eşit bir bölgeye sahip olmak istemiştir. Barış şartlarını Yunanistan'ın lehine olacak şekilde değiştirebilmek için de Yunan Ordusu'nu Büyük Devletlerin hizmetine amade kılmıştır. Böylece Türk millî kuvvetlerini ezerek Türkleri, imzalatılmak istenilen barış şartlarını kabule mecbur bırakmayı amaçlamıştır. Askerler de askerliğin gereği olarak bu politik durumu desteklemişlerdir.²⁴

İngiltere ve Fransa gibi Büyük Devletlerin onayını alan Yunanistan, Milne Hattı'nda beklemekte olan ordusuna ileri yönde harekât emri vermiştir. Yunan Ordusu, 1920 Haziran sonunda Milne Hattı'nı aşarak üç koldan ilerlemeye başlamıştır. Ordunun bir kolu Balıkesir üzerinden Marmara Denizi'ne uzanmıştır. Şiddetli bir mukavemetle karşılaşmasına rağmen Bandırma, Bursa, Mudanya, Gemlik ve İzmit'i almış; Manisa-Akhisar-Bandırma hattı üzerinde kontrolü sağlamıştır. İçinde iki İngiliz gemisinin de bulunduğu İngiliz ve Yunan gemilerinden oluşan bir filoyla desteklenen ikinci kol da Rodos ve diğer Marmara adalarını işgal etmiştir. Bu kola mensup birlikler, on beş günden çok daha kısa sürede Trakya'daki millî kuvvetleri zayıflatmışlar ve 25 Temmuz 1919'da Edirne'ye girmişlerdir. Asıl üssü İzmir olan üçüncü kol ise doğuya doğru ilerlemiş ve 29 Ağustos'ta Uşak'ı almıştır. Bu işgaller yaşanırken Türk birlikleri henüz tamamen düzenli

22 Mustafa Turan, "İstiklâl Harbi'nde "Milne Hattı"', *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 7/21 (1991): 567-579, s. 567-569.

23 Fahri Belen, *Türk Kurtuluş Savaşı-Askeri, Siyasi ve Sosyal Yönleriyle*, 2. bs., Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları Ankara, 1983, s. 185.

24 Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali-Mondros Mütarekesinden Türkiye Cumhuriyeti'nin Doğuşuna Kadar Ulusal Savaşımızın Belgesi*, Cilt 2, 9. bs., Kastaş Yayınevi İstanbul, 2000, s. 495.

ordu şeklinde teşkilatlanamadığından sadece ateşkesten sonra ellerinde kalan çok az sayıdaki silah ve mühimmatla direniş göstermeye çalışmışlardır.²⁵

Yunan Ordusu, 1920 yazında Batı ve Kuzey Batı Anadolu ile Trakya'daki işgal sahasını o kadar genişletmiştir ki onları İstanbul'u işgalden alıkoyan sadece İtilaf Devletleri'nin yoğun baskısı olmuştur. Çünkü bu esnada yeni teşkil edilmekte olan düzenli ordu, batıda hala zayıf durumdadır.²⁶ Cepheye bunlar yaşanırken 10 Ağustos 1920'de İtilaf Devletleri ile Osmanlı Devleti arasında Sevr Antlaşması imzalanmıştır.²⁷ Bu antlaşma, İzmir Sancağı ile birlikte Turgutlu, Manisa, Akhisar ve Ayvalık ilçelerinin kademeli olarak Yunanistan'a bırakılmasını öngörmüştür. Ayrıca Batı Trakya'dan başka Edirne'yi de içine alacak şekilde Doğu Trakya'nın tamamını Yunanistan'a vermiştir. Antlaşmaya göre yeni Türk-Yunan sınırının Çatalca'nın 24 km. yakınından geçmesi kararlaştırılmıştır.²⁸

Sevr Antlaşması'nın imzalanması ulusal güçleri, düzenli bir ordunun kurulması konusunda çalışmalar yapan Mustafa Kemal'in etrafında toplamıştır. Diğer yandan Yunanistan'da yaşanan siyasi gelişmeler neticesinde İngiliz Hükümetinin desteğini alan Kral Konstantin, Aralık 1920'de Yunan tahtına çıkmıştır. Akabinde Anadolu toprakları üzerinde "Büyük Yunanistan" kurma fikrini ortaya atmış ve Türk Ordusu'nu ortadan kaldırmak amacıyla saldırıya geçen Yunan Ordusu'nun başına geçmiştir. Konstantin'in esas arzusu onu, Eskişehir'e yani Ankara'ya doğru yönlendirmiştir.²⁹ Bu yönelişin bir sonucu olarak da İnönü'de muharebeler yaşanmıştır. Bunlardan ilki Birinci İnönü Muharebesi olmuştur.

1. Birinci İnönü Muharebesi ve Sonuçları

a. Muharebe Öncesi Yaşanan Gelişmeler

Sivas Kongresi sonrası Ali Fuat Paşa, Heyet-i Temsiliye tarafından Batı Anadolu Kuva-yı Millîye Komutanı olarak atanmıştır. Böylece kuva-yı millîye önce Heyet-i Temsiliyeye, sonra da Türkiye Büyük Millet Meclisine bağlı olarak faaliyetlerde bulunmuştur. Fakat kuva-yı milîyenin Yunanlılara karşı yapılan Gediz Taarruzu'nda başarısız olması ve Yunan işgalini sona erdirmeye yetersiz kalması üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1920 Mayıs'ından

25 Toynbee-Kirkwood, *a.g.e.*, s. 88.

26 Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, 21. bs., İletişim Yayınları İstanbul, 2007, s. 223.

27 Korsun, *a.g.e.*, s. 32.

28 Bilal N. Şimşir, *İngiliz Belgeleriyle Sakarya'dan İzmir'e 1921-1923*, 3. bs., Bilgi Yayınevi Ankara, 2016, s. 20-21.

29 Korusun, *a.g.e.*, s. 33.

itibaren düzenli ordu kurma çalışmalarına başlamıştır.³⁰ Yunan Ordusu, 22 Haziran 1920’de Milne Hattı’nı aşarak başlattığı taarruz neticesinde 8 Temmuz 1920’de Bursa’yı ve 12 Temmuz 1920’de de İznik’i işgal etmiştir. Sonra da 6 Ocak 1921’de Bursa yöresinden yapacakları bir sonraki saldırıya kadar beklemeye başlamıştır. Yunan taarruzu sonunda Batı Cephesi’nde bazı değişiklikler yaşanmıştır. Başarısız bulunan Ali Fuat Paşa görevden alınmış ve Batı Cephesi, 9 Kasım 1920’de Batı ve Güney Cephesi olacak şekilde ikiye ayrılmıştır. Albay İsmet Bey Batı Cephesi Komutanlığına, Albay Refet Bey de Güney Cephesi Komutanlığına atanmışlardır.³¹

1920 yılı sonunda, Birinci İnönü Muharebesi arifesinde, Anadolu’da bunlar yaşanırken Yunanistan da bazı siyasi gelişmelere sahne olmuştur. 14 Kasım 1920’de seçimler yapılmış ve seçim süresince “Barış”, “Çocuklarımız evlerine dönsün”, “Küçük ama onurlu Yunanistan” sloganlarıyla Anadolu’daki savaşa son vereceklerini vaat eden Venizelos muhalifleri seçimi kazanmışlardır. Böylece 1909 Darbesi ile iktidara gelen ve Yunanistan’ın dış politikasını Megali İdea’yı gerçekleştirmek üzere inşa eden Venizelos, seçimi kaybetmiştir. Venizelos, iktidarı süresince Balkan Savaşları’nda Yunanistan’ın topraklarını iki katına çıkarmış, Paris Barış Konferansı’nda aldıracağı kararlar Yunan birliklerinin Batı Anadolu’ya sevk edilmesini sağlamış, Sevr Antlaşması sürecinde Megali İdea hayalinin gerçekleşmesi için büyük çaba sarf etmiş ve nihayetinde İzmir’in ve Trakya’nın tamamının yönetimini almaya muvaffak olmuştur. Tüm bunlara rağmen sonunda Yunan halkının desteğini almayı başaramayan, seçimi kaybetmiş bir başbakan olarak ülkeyi terk etmiştir.³²

Diğer yandan halkın çağrısına uyan Konstantin, Yunanistan’a dönmüş ve yeniden Kral olarak tahta oturmuştur. Halkın gözünde yücelmek için hemen işe koyulmuş ve Venizelos yanlılarının üç yıldır hapiste tuttuğu General Papulas’ı Batı Anadolu topraklarındaki Yunan Küçük Asya Ordusu’na komutan atayarak Türklere karşı saldırı emrini vermiştir.³³ Çünkü bu dönemde Yunanistan’da “savaş ya da toprak kazancı fikri” hala en çok benimsenen görüşlerden biri olmuştur ve Kral Konstantin de Megali İdea’cılardan biri olarak bunu benimsemiştir. Öte yandan Yunanlılar, İngilizlere çok güvenmişler ve buna paralel olarak da İngiliz Başbakanı Lloyd George, eskiden olduğu gibi hala Yunanlıları desteklemeye devam etmiştir. Böylece Kral Konstantin’in Türk-Yunan savaşını devam ettireceği anlaşılmıştır.³⁴

30 Özçelik, *a.g.e.*, s. 9.

31 Fahrettin Çiloğlu, *Kurtuluş Savaşı Sözlüğü*, Doğan Kitap İstanbul, 1999, s. 34.

32 Hatice Yıldırım, “Türk Basımına Göre Venizelos’un 1920 Seçimlerini Kaybetmesi ve Yankıları”, *Çağdaş Türkiye Tarihî Araştırmaları Dergisi* 20 (41) (2020), s. 510-512, 533.

33 Alprekin Müderrisoğlu, *Sakarya*, Bilgi Yayınevi Ankara, 2018, s. 10.

34 Selahattin Tansel, *Mondros’tan Mudanya’ya Kadar*, Cilt IV, Türk Tarih Kurumu Basımevi

Aslında devam eden muharebelerden dolayı Yunan Ordusu ile Yunan halkında bir bezginlik başlamıştır. Buna rağmen Türklere karşı savaşı en çok isteyenler, Anadolu'daki Rumlar olmuştur. Diğer yandan yeni Kral ve Hükümeti dışarıda batılı devletlerce, içeride de Venizelosçularca iyi karşılanmak için kendilerini Venizelos siyasetinin takipçileri olarak göstermek zorunda hissetmişlerdir. Hatta Kral tarafından Yunan Küçük Asya Ordusu Komutanlığına atanan ve Türklere karşı saldırı emri verilen General Papulas, Kral'ın taç giyme töreni için Atina'ya geldiğinde yeni başbakanın kısa sürede Türklere karşı bir taarruz yapması isteğiyle karşılaşmıştır.³⁵ Tüm bunlar Yunanistan'daki yeni siyasi kadronun da Venizelos siyasetinin izinde olduklarını ve Anadolu'daki işgalleri sürdürmek istediklerini, dolayısıyla Türk-Yunan muharebelerinin çok yakında yeniden başlayacağını ortaya koymuştur.

b. Muharebe'nin Sebepleri

Yunanlılar, kendilerince birçok gerekçelerle bu muharebeye karar vermişlerdir. Yunanistan'da 14 Kasım 1920'de yapılan seçimler sonucu yeniden ülkesine dönen ve tahta çıkan Kral Konstantin ile yeni Yunan Hükümetinin Başbakanı Rallis, İtilaf Devletleri'ne karşı Sevri Antlaşması'nın kendilerine verdiği yükümlülükleri yerine getirmekten aciz olmadıklarını göstermek ve onların güvenini yeniden sağlamak için bir askeri harekâta karar vermişlerdir.³⁶ Ayrıca Türklerin büyük bir askeri hazırlık içerisinde olduğu ve saldırıya hazırlandığı yolunda haberler almışlardır. Belki kuşay millîye birliklerinden düzenli orduya geçiş çalışmalarının istihbaratını bu şekilde algılamış olabilirler. Aldıkları bu duyumlar neticesinde hazırlık döneminin biran önce sonlandırılması için zayıf sandıkları Türk Ordusu'na karşı Eskişehir'e kadar ilerlemeyi ve onu kaynaklarından mahrum bırakmayı planlamışlardır. Bunu doğru bir hamle olarak görmüşler ve mevsimin kış olmasını engel olarak değerlendirmemişlerdir. Hatta bunun için İzmir bölgesindeki 3'üncü Tümeni, Bursa civarına taşımaya başlamışlardır.³⁷

Sabahattin Seleke'ye göre, Yunanlılar taarruza Türk Ordusu'nun Çerkez Ethem ile çatışmasından çok daha öncesinde karar vermişlerdir. Çünkü Kral Konstantin'in Yunan davasını ve Venizelos'u desteklemiş olan Lloyd George ile Clemenceau'nun desteğini kazanmaktan başka seçeneği yoktur. Bunun için de Türklere karşı muharebeyi devam ettirmesi ve bunda Venizelos

Ankara, 2019, 17- 18.

35 Erikan, *a.g.e.*, s. 169-170.

36 İzzet Öztoprak, *Türk ve Batı Kamuoymunda Milli Mücadele*, 2. bs., Türk Tarih Kurumu Yayınları Ankara, 2014, s. 189.

37 Erikan, *a.g.e.*, s. 170.

kadar gayretli olması gerekmektedir. Selek, Yunanistan'ın yeni iktidarının Venizelos'un siyasetini takip ettiğini İtilaf Devletleri'ne göstermek için böyle bir yolu seçtiğini ve Yunan taarruzunun "Ethem Olayı" ile doğrudan doğruya bir ilgisinin olmadığını ve bunun sınırlı hedefli bir hareket olduğunu savunmuştur.³⁸

Diğer yandan Yunanlılar, taarruz öncesi Anadolu'da zor durumda kalmışlardır. Bursa-Uşak-Sarayköy hattına kadar geldikleri halde, buradaki Türk kuvvetlerini aşamadıkları gibi siyasî yönden de "Türk Millî Hükümeti"ne taleplerini kabul ettirememişlerdir. Kral Konstantin, Yunan Meclisinin açılışında yaptığı konuşmada muharebeye devam edeceklerini bildirmiştir, bundan dolayı bunu sahada göstermesi gerekmiştir. Sonuç olarak Yunanlılar, Batı ve Güney Cephesi kuvvetlerinin çoğunun Gediz civarında Ethem ve kuvvetleriyle uğraştıkları bir sırada Türk kuvvetlerini sıkıştırarak imha etmek ve bu suretle Türklerin savunma gücünü ve azmini yıkmak için uygun zamanın geldiğine inanmışlar ve harekete geçmişlerdir. Bu inanış Yunan Komutanlığı'nı hazırlıksız ve mevsimsiz bir harekâta sürüklemiştir.³⁹

c. Muharebe'nin Gerçekleşmesi ve Sonuçları

İnönü Muharebesi öncesinde Yunanlıların Anadolu'da işgalci konumunda olan 7 Piyade Tümeni, 1 Süvari Tugayı ve müstakil piyade alayları bulunmaktadı. Yunan Küçük Asya Ordusu'nun Komutanı General Papulas idi. Tümgeneral Petmezas'ın emrindeki İzmir Kolordusu (İzmir, adalar tümenleri, süvari tugayı) Bursa'da, General Nider Komutası'ndaki 1'inci Kolordu (2'nci ve 3'üncü Tümenler) Uşak'ta konuşlanmış durumdaydı.⁴⁰ Yunan Ordusu, 6 Ocak 1921 sabahı saat 7'den itibaren Batı ve Güney Cephelerinden harekâta başlamıştır.⁴¹ Yunan taarruzu başladığı zaman, Batı Cephesi'nde (Yenişehir-İnegöl) hattında 24'üncü Piyade Tümeni ve Geyve'de bir takviyeli alay vardı. Güney Cephesi Komutanı da aynı şekilde Uşak Cephesi'nde İslamköy'de bir takviyeli alay bırakmıştı. 57'nci Tümen de Sarayköy'de konuşlanmış durumdaydı.⁴²

Fakat Batı Cephesi Komutanı İsmet Bey, kuvvetlerinin önemli bir kısmını Kütahya'ya Çerkez Ethem üzerine sevk ettiğinden, İnegöl Cephesi'nde ancak 24'üncü Tümen'in az mevcutlu alayları perde hattı şeklinde yayılmışlardır.

38 Selek, *a.g.e.*, C. 2, s. 497-498.

39 *Türk İstiklal Harbi*, II'nci Cilt Batı Cephesi 3'üncü Kısım Birinci, İkinci İnönü, Ashhanlar ve Dumlupınar Muharebeleri (9 Kasım 1920-15 Nisan 1921), 3. bs., Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları Ankara, 1999, s. 148-149.

40 Belen, *a.g.e.*, s. 275.

41 *TİH* II/3: 148-149.

42 Belen, *a.g.e.*, s. 275.

Hem Uşak hem de Bursa istikametinden yürüyüşe geçen Yunan birliklerinin ilerleyişi bundan dolayı kolay olmuştur.⁴³ Diğer yandan Yunanlıların ileri harekâtının haberini alan İsmet ve Refet Beyler, bu haber üzerine Ethem'e karşı küçük bir birlik bırakarak kendi kuvvetleriyle birlikte İsmet Bey İnönü ve Refet Bey de Dumlu mevziini tutmak üzere harekete geçmişlerdir.⁴⁴

İnönü Muharebesi'nin zamanını Yunanlılar, fakat muharebe sahasını Türkler seçmişlerdir. Çünkü Türk Ordusu'nun hazırlanan savunma planına göre Bursa ve Kocaeli yönünden gelecek olası bir düşman taarruzunun İnönü'de karşılanması öngörülmüştür.⁴⁵ Nitekim daha Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışından iki ay sonra taarruza geçen Yunanlıların, Bursa'ya ele geçirip buraya yerleşmişleri üzerine, Anadolu'nun savunması için son derece önemli olan kara ve demiryollarını koruyabilmek için İnönü'de savunma hattı kurulmasına başlanmıştır. Çünkü Marmara Bölgesi'nden İç Anadolu'ya giden tek stratejik yol, İnönü'den geçerek Eskişehir'e ulaşmaktadır ve buradan bir kol da Ankara'ya uzanmaktadır.⁴⁶ Bundan dolayı Türk komuta heyeti, teknik araç gereç ve mevcut bakımından çok üstün olan Yunanlılar ile İnönü yöresinde çarpışmayı planlamış ve birliklerini o bölgede toplamayı kararlaştırmışlardır. Ancak birliklerin toplanabilmesi için Yunan kuvvetlerinin İnönü'de olmalarının engellenmesi ve bunun için de oyalanmaları gerekmiştir. Bundan dolayı kademe kademe çekilen Türk kuvvetleri, Yunanlıları kâfi derecede oyaladıktan ve "Nazif Paşa mevziinde" büyük kayıplar verdirdikten hatta Yenişehir çevresinde karşı bir taarruzla onları geri püskürttükten sonra İnönü'nün kuzeyinde hazırlanmış mevzilere çekilmişlerdir. Böylece düşmanın "On iki saatte Eskişehir'e gelmek hususundaki tasavvuratını" akim bırakmışlardır. Bundan dolayı Yunanlılar, "Savcıbey-Kovalca-Karaağaç savunma hattında kısmen toplanmış" olan Türk birliklerine ancak, 9 Ocak 1921'de saldırabilmişlerdir. Fakat bu saldırı çok şiddetli olmuş ve Türk savunma hatlarının bazı kısımlarında çözümler yaşanmıştır.⁴⁷

6 Ocak'ta ileri harekâta başlayan Yunanlılar, İnönü mevzileri önüne geldikleri 9 Ocak gününe kadar geçen üç günlük ilerleyişleri esnasında, Bilecik ve Bozüyük'ü de işgal etmişlerdir. Yunanlılar İnönü mevzileri önünde göründüklerinde cepheye yetişen Türk kuvvetleri de İnönü'deki yerlerini almışlardır. Böylece 9 Ocak'tan başlayarak durum çok daha ciddi

43 Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam*, Cilt 1, (1884-1938), 14. bs., Remzi Kitabevi İstanbul, 2011, s. 169.

44 Belen, *a.g.e.*, s. 275.

45 Selek, *a.g.e.*, C. 2, s. 499-500.

46 Alptekin Müderrisoğlu, *Kurtuluş Savaşının Mali Kaynakları*, Bilgi Yayınevi Ankara, 2018, s. 262-264.

47 Tansel, *a.g.e.*, C. IV, s. 18-19.

bir hal almıştır.⁴⁸ Şiddetli çarpışmalara sahne olacak olan 10 Ocak gününün sisli sabahına kadar İnönü mevziinde toplanabilen Türk kuvvetlerinin durumu şu şekildeydi:

24'üncü Tümen (32'nci ve 143'üncü Piyade Alayları ile 2'nci Piyade Alayı'nın 1'inci Taburu ve tümen bağlı birlikleri).

4'üncü Tümen (58'inci Piyade Alayı ve tümen bağlı birlikleri).

11'inci Tümen (70'inci, 126'ncı ve 127'nci Piyade Alayları ile tümen bağlı birlikleri).

24'üncü Tümen'in 32'nci Piyade Alayı ve 1'inci Taburu ile Tümen Hücum Taburu ve 11'inci Tümen'in 126'nci Piyade Alayı ile Depo Taburu Pazaryeri kesiminde yaptıkları muharebeler sonunda kısmen dağıldıklarından, muharebe yeteneğini kaybetmişlerdi. İnönü mevziinde toplanabilen bu birliklerin genel personel ve silah mevcudu ise 8500 er, 5500 tüfek, 47 makineli tüfek ve 28 top şeklindeydi. Bunların yanı sıra Batı Cephesi emrine verilen Depo Alayı'nın 2'nci Taburu Sincanköy ve Polatlı'dan, 174'üncü Piyade Alayı demiryoluyla Kütahya'dan, 2'nci Süvari Grubu da karadan hareket ederek İnönü'ye gelmek üzere yola çıkmışlardı. Bu birliklerin personel ve silah mevcudu ise 4000 kişi, 850 tüfek, 8 ağır makineli tüfek ve 700 kılıçtan ibaretti.

Diğer yandan 6 Ocak 1921 sabahından 10 Ocak 1921'e kadar Yenişehir ve İnegöl kesimlerinde harekâta katılan Yunan kuvvetleri, yaklaşık olarak iki piyade tümeni, bir süvari tugayı ve kolordu bağlı birliklerinden oluşmaktaydı. Bu kuvvetlerin personel ve silah mevcudu ise 427 subay, 15.816 er ve 12.500 tüfek, 270 makineli tüfek, 120 ağır makineli tüfek ve 72 toptan ibaretti.⁴⁹ Muharebeye katılan her iki kuvvet, personel ve silah bakımından karşılaştırıldığında, Türk kuvvetlerinin Yunanlılara oranla subay sayısında % 12, er sayısında % 47, tüfekte % 52, hafif makineli tüfekte % 94, ağır makineli tüfekte % 42, topta % 62 oranlarında eksik olduğu görülmektedir.⁵⁰

Türk Ordusu'ndan asker, silah ve teçhizat bakımından daha güçlü olan Yunan Ordusu, durgun ve sessiz geçen bir gecenin sonunda, 10 Ocak Pazartesi sabahı sisli bir havada saldırıya geçmiştir. Çarpışmalar saat 06.30'da başlamış ve İntikam Tepesi Yunanlıların eline geçmiştir.⁵¹ Stratejik bakımından çok önemli olan bu tepeyi almak için yapılan karşı taarruz sonuçsuz kaldığı

48 Zeki Sarıhan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü III* (TBMM'den Sakarya Savaşı'na 23 Nisan 1920-22 Ağustos 1921), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1995, s. 357-358.

49 TİH II/3: 194-195.

50 Müderrisoğlu, *Kurtuluş Savaşının Mali Kaynakları*, s. 264.

51 Sarıhan, *a.g.e.*, s. 359.

gibi, cephenin sağ kanadındaki Türk kuvvetleri geri çekilmek zorunda dahi kalmışlardır. Hatta Yunanlılar, Batı Cephesi Karargâhının bulunduğu İnönü İstasyonu'nun kuzeyine kadar gelmişlerdir. Bu durumun düzeltilmesi için Kütahya ve Ankara'dan takviye olarak gönderilmiş olan taze kuvvetler de ayaklarının tozlarıyla cepheye sürülmüşler; fakat yapılan bütün fedakârlıklara rağmen günün sonunda durum, Türk kuvvetleri için hiç umut verici olmamıştır.⁵² Gelişmelerden haberdar edilen Genelkurmay Başkanlığı, Batı Cephesi Komutanlığı'na gönderdiği telgrafta durumun Eskişehir'de tutunmaya elverişli olmaması halinde Eskişehir'deki malzeme ve cephaneyi elden çıkarmadan, gerekirse birliklerin Eskişehir doğusuna alınabileceğini bildirmiştir. Buna rağmen Batı Cephesi birlikleri 10/11 Ocak gecesini 24'üncü Tümen sağda, 11'inci Tümen solda ve 4'üncü Tümen ihtiyatta olmak üzere Çukurhisar mevziinde geçirmişlerdir.⁵³

9 ve 10 Ocak günlerinde her iki taraf arasında şiddetli muharebeler yaşanmıştır. Fakat 10 Ocak, Birinci İnönü Muharebesi'nin en şiddetli yaşandığı gün olmuştur. Batı Cephesi Komutanı İsmet Bey, hatıralarında o günü şöyle anlatmıştır:

*“10 Ocak'ta düşmanın mukavemeti kırıldı, iradesi çöktü, çekildi. Tekrar ve telaşla eski yerine kadar gitti. Vaziyetin ne olduğunu anlamadan hızla geldiği yere döndü. İşte Birinci İnönü Muharebesi budur... Yunan Ordusu Başkumandanı Papulas, Ethem ile ayrı bir cephede muharebe ettiğimizi hesaba katarak, Türklerden böyle bir mukavemet beklemiyordu. Fakat 9 ve 10 Ocak günleri Türklerin mukabil taarruzlarıyla karşılaşp, o zamana kadar Anadolu'da görmediği bir muharebe tarzına Türk Ordusu'nda rastlayınca, 'Keşif yaptım, bu kadar kâfi, öğrendik' dedi ve bıraktı gitti. Yeni muharebede ısrar etmedi.”*⁵⁴

Genelkurmay Başkanı Vekili Fevzi Paşa da 11 Ocak 1921'de Büyük Millet Meclisi Başkanlığına ve bütün vekâletlere gönderdiği telgrafında bu muharebeyle ilgili olarak şu bilgileri aktarmıştır:

*“6 Ocak 1921'de Yenişehir ve İnegöl istikametinden başlayarak çeşitli şiddet ve aşamalarla İnönü mevzilerimize kadar uzanan düşman taarruzu, 9 ve 10 Ocak 1921'de Savcıbey-Akpınar-Karaağaç genel hattında meydana gelen çok şiddetli ve devamlı meydan muharebesinden sonra birliklerimizin kabramanca karşı koymaları ve müdafaaaları karşısında durmuş ve 10/11 Ocak 1921 gecesini düşman taarruzdan vazgeçerek hızla geri çekilmeye başlamıştır”*⁵⁵

52 Tansel, *a.g.e.*, C. IV, s. 19-20.

53 Belen, *a.g.e.*, s. 278.

54 İsmet İnönü Hatıralar, 6. bs., haz. Sabahattin Selek, Bilgi Yayınevi Ankara, 2020, 232-233.

55 Hüsnü Özlü, “Harp Raporlarına Göre Birinci İnönü Muharebesi'nin Analizi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 28/82 (2012), s. 39.

Türk birlikleri 10/11 Ocak gecesini mevzilerinde bekleyerek geçirirlerken Yunanlılar, o günkü kayıplarını da dikkate alarak o gece çekilmeye karar vermişler ve bunu 11 Ocak sabahı süratle uygulamaya koymuşlardır. Batı Cephesi Komutanlığı, Yunanlıların çekilmeye başladığını o gün saat 15'te öğrenebilmiştir.⁵⁶ Yunanlıların muharebeyi keserek İnönü mevziinden çekildiklerinin geç öğrenilmesinde, iyi bir keşif yapılamaması ve temasın devam ettirilememesi etkili olmuştur.⁵⁷ Bu geri çekiliş sürecinde düşman ordusu yeterince takip edilememiştir. Bunda Türk kuvvetlerinin sayısının yeteri kadar fazla olmayışı ve mevcut kuvvetlerin çok yorgun olmaları etkili olmuştur.⁵⁸ Nihayetinde Yunan kuvvetleri, 11 Ocak sabahından itibaren takibe uğramadan Bursa'nın doğusundaki Dimboz mevziine çekilmişlerdir.⁵⁹

Yunan Ordusu'nun bu çekilişinde, Türk Ordusu'nun dinamik bir sevk ve idareyle düşmanın iki misli kuvvetine karşı yoğun bir savunma yapmış olması, Yunanlıların bu direniş karşısında kayıplar vererek hırpalanmaları ve ilerleme kudretini gösteremeyişleri etkili olmuştur.⁶⁰ Ayrıca taarruz halindeki Yunan kuvvetlerine karşı İsmet Bey'in savunma düzenindeki inadı ve tutarlılığı, Yunan ileri kuvvetlerinin merkezle bağlantılarını kaybetmiş olmaları bu çekilişi zorunlu kılan diğer faktörler olmuştur. Nihayetinde Birinci İnönü Muharebesi, düşmanın geriye çekilmesi ve Türk kuvvetlerinin muzafferiyetiyle sonuçlanmıştır.⁶¹

Yunanlılar, çekilmeye müteakip 11 Ocak 1921'de bir tebliğ yayımlamışlar ve bu tebliğlerinde, esaslı savunma hattında millîcilerin mukavemetini kırdıklarını; fakat Eskişehir'e girmek istemediklerini belirtmişlerdir.⁶² Diğer yandan Birinci İnönü Muharebesi'nde her iki taraf da kayıplar vermiştir. Türk kuvvetlerinde 4 subay ve 117 er şehit düşmüş, 12 subay ve 85 er yaralanmıştır. Ayrıca 5 subay ve 29 er de esir düşmüştür. Buna karşılık Yunanlıların, kendi kayıtlarına göre, bu muharebedeki kaybı 8 subay ve 49 er ölü, 9 subay ve 145 er yaralı ve birkaç da esir şeklinde olmuştur.⁶³

Yunanlıların Birinci İnönü Muharebesi'nde durdurulması yurttan sevinçle karşılanmıştır. Bu haber, zafere susamış olan halkın moralini yükseltmiş

56 İsmet Görgülü, *Ana Hatlarıyla Türk İstiklal Harbi*, 2. bs., Kastaş Yayınevi İstanbul, 1999, s. 87.

57 TİH II/3: 217.

58 Tansel, *a.g.e.*, C. IV., s. 21.

59 Belen, *a.g.e.*, s. 280.

60 Kahraman Yusufoglu, *Milli Mücadele Hatıraları-Geldikleri Gibi Güderler*, Yılmaz Basım İstanbul, 2015, s. 108-109.

61 İlber Ortaylı, *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*, 13. bs., Kronik Yayınları İstanbul, 2020, s. 210.

62 Sarıhan, *a.g.e.*, s. 360.

63 TİH II/3: 246-247.

ve ülkede sevinç gösterileri yapılmaya başlanmıştır.⁶⁴ Birinci İnönü Muharebesi'nde elde edilen zafer, Mustafa Kemal'i de sevindirmiştir. Bu zafer sonrasında sevincini: “*Bu muharebe ile pek çok şey kurtarılmıştır!*” sözleriyle dile getirmiş ve sonra da “*Hayır, her şey kurtarılmıştır!*” diyerek elde edilen zaferin önemini vurgulamıştır.⁶⁵

Mustafa Kemal, Birinci İnönü Muharebesi sonrasında Batı Cephesi Komutanı İsmet Bey'i Büyük Millet Meclisi adına tebrik etmiştir. Kutlama telgrafında şu ifadelere yer verilmiştir:

“Erkâm Harbiyei Umumiye Reisi ve Garp Cephesi Kumandanı İsmet Beyefendi

İnönü meydan muharebesinde Garp cephesi kıtaatının yüümlü ve kahir kumandanız altında ibraz eyledikleri galebei katiyeden dolayı Zatı Devletlerine ve Kabraman Ordunuzun, bilümm kumandanlarıyla zâbitan ve efradına Büyük Millet Meclisinin kalbi tebrikâtını takdim ve bu muvaffakiyetin mukaddes topraklarımızı düşman istilasından kâmilten tablis edecek olan zaferi katiye bir mukaddemei hayır olmasını eltafi ilâhiyeden tazarru eder ve işbu tebrikâtın umum Garp Ordusu efrat ve zâbitanına iblâğımı rica ederim.

B. M. Meclisi Reisi

*Mustafa Kemal”.*⁶⁶

Mustafa Kemal, kazanılan başarının “Türk'ün sesini duyurmak” diye ağzından düşürmediği parolaya yardımcı olduğunu görmüş ve sevinmiştir. Ordu, bu başarıyla aynı zamanda kişiliğini de kazanmıştır (Erikan, 2021: 183).⁶⁷ Nitekim Birinci İnönü Muharebesi'ndeki bu başarı Nutuk'ta şöyle değerlendirilmiştir:

*“İznik'ten Gediz üzerinden Uşak'a kadar bir hat çekildiğini düşününüz, bu hattın, Gediz'in kuzeyinde kalan parçası iki yüz kilometredir. Gediz'den Uşak'a olan parçası da otuz kilometre kadardır. Düşman, üç tümenle bu hattın kuzey ucundan Eskişehir üzerine yürüdü. Bizim Gediz'de bulunan önemli kuvvetlerimiz, Eskişehir üzerinden bu düşman tümenlerini karşılamaya mecburdu. Karşıladi ve yendi. İnkulâbımızın tarihine, Birinci İnönü Zaferi'ni kaydetti”.*⁶⁸

64 Sarıhan, *a.g.e.*, s. 361.

65 Falih Rıfık Atay, *Çankaya*, Pozitif Yayınları İstanbul, 2020, s. 330.

66 TBMMZC, Devre I, Cilt 7, İçtima 1, 133. İçtima, 13.1.1337 [13 Ocak 1921], s. 279.

67 Erikan, *a.g.e.*, s. 183.

68 Kemal Atatürk, *Nutuk 1919-1927*, Bugünkü Dille Yay. Haz. Zeynep Korkmaz, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları Ankara, 2003, s. 372-373.

Diğer yandan Genelkurmay Başkanı Vekili Fevzi Paşa da 13 Ocak günü Meclis'te yaptığı konuşmada, Birinci İnönü Muharebesi'ne değinmiş ve genç Türk Ordusu'nun bu muharebeyle ilk rüştünü ispat ettiğini dile getirmiştir.⁶⁹ Bu muharebe sonunda Albay İsmet Bey, 1 Mart 1921'de Miralvalığa (Tuğgeneralliğe) yükseltmiştir. Birinci İnönü Muharebesi'nde elde edilen bu başarı, Batı Cephesi'nde kazanılan ilk zafer olması ve Sevr'i tatbik etmek isteyenlere millî teşkilatın ne demek olduğunu göstermesi açısından tarihi bir öneme sahiptir.⁷⁰ Yunanlılar, İzmir'e çıktıklarından bu yana bu muharebede ilk defa düzenli Türk birlikleriyle çarpışmışlar ve muharebe meydanını bırakarak geri çekilmek suretiyle Türklere gelecek için büyük bir moral üstünlüğü kazandırmışlardır.⁷¹ Birinci İnönü Muharebesi, her ne kadar çok büyük sayıda kuvvetlerin muharebesi olmasa da Türkler, bu muharebede en az vasıta ve kötü şartlar altında en verimli netice almak yolunda başarılı bir sınav vermişlerdir. Bu aynı zamanda, bütün engellemelere rağmen, düzenli bir ordu kurma konusundaki çalışmaların iyi neticeler verdiğini göstermiştir. Nitekim bu çalışmaların ilk meyvesi İnönü'de alınmıştır.⁷² Böylece Türk milletinin yeni kurulan orduya güveni de artmıştır. Elde edilen bu başarı, Türk milletinin çökmüş olan moralini oldukça düzeltmiş, ümitlerini arttırmıştır.⁷³ Birinci İnönü Muharebesi'ndeki bu başarı, yalnızca memlekette maneviyatı yükseltmemiştir, ayrıca Meclisin ve Hükümetinin de morali yükselmiştir.⁷⁴ Kazanılan bu zafer sonrasında Türkiye Büyük Millet Meclisine Anadolu'nun birçok şehir ve kasabalarını, belediyelerini, Müdafaa-i Hukuk teşkilatlarını, askeri birliklerini temsilen kutlama telgrafları gönderilmiş ve kazanılan zaferden duyulan sevinç dile getirilmiştir.⁷⁵

Birinci İnönü Muharebesi'nde elde edilen zafer sonunda Türkiye Büyük Millet Meclisinin otoritesi ve tanınırlığı artmıştır. Nitekim TBMM Hükümeti, Afganistan ve Sovyet Rusya tarafından tanınmıştır.⁷⁶ Önce Doğu'da Ermenistan'a, sonra batıda Yunanistan'a karşı kazanılan zaferler, millî hareketin diplomatik konumu hayli güçlendirmiştir. Bu durumda Fransızlar ve hatta İngilizler, Sevr Antlaşması'nın maddelerinin yeniden

69 Sarıhan, *a.g.e.*, s. 363.

70 Hamza Eroğlu, "İsmet İnönü ve I. ve II. İnönü Muharebelerinin İçerde ve Dışarda Etkileri". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 2/4 (1985): 65-84, s. 70.

71 TİH II/3: 217.

72 Aydemir, *a.g.e.*, s. 171.

73 TİH II/3: 247.

74 Ortaylı, *a.g.e.*, s. 212.

75 Selek, *a.g.e.*, C. 2, s. 521.

76 Haluk Selvi-Bülent Cırık, *Millî Mücadelede TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*, 2. bs., TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları Ankara, 2020, s. 16.

masaya yatırılmasının kaçınılmaz olduğunu anlamışlar ve Londra'da bir konferans yapmaya karar vermişlerdir.⁷⁷ Nitekim Birinci İnönü Zaferi'nde kısa bir süre sonra Ankara Hükümeti, İstanbul Hükümeti ile birlikte bu konferansa davet edilmişlerdir. Böylece Birinci Dünya Savaşı'nın galip devletleri Ankara Hükümeti'nin varlığını hukuken olmasa bile, fiilen tanımışlardır. İtilaf Devletleri'nin tekliflerine bakıldığında, Sevr'in hükümlerinin tüm korkunçluğuyla hala yaşatılmak istendiği görülmüştür. Değişiklik teklifleri içerikten ziyade ufak tefek bir iki şekil değişikliğinden öteye gitmemiştir. Nihayetinde her iki taraf da kendilerine önerilen teklifleri kabul etmemiştir.⁷⁸ İtilaf Devletleri, Sevr Antlaşması'nın maddelerini imzalatma konusunda bir kez daha hayal kırıklığına uğramışlardır. Fakat buna rağmen hayallerinden vazgeçmemişler ve umutlarını, Yunan Ordusu'nun başlatacağı bir sonraki taarruza bağlamışlardır. Oysa Birinci İnönü Zaferi, Mustafa Kemal'in de ifade ettiği üzere İkinci İnönü Zaferi'nin, Sakarya melhame-i kübrasının, en nihayet Türk vatanının; Türk istiklâlinin ilk zafer müjdecisi olmuştur.⁷⁹

Birinci İnönü Muharebesi yurt içinde ve yurt dışında geniş yankı uyandırmıştır. Dış basın gelişmeleri süratle sayfalarına taşırken, İstanbul ve Anadolu basını da yaşananlara duyarsız kalmamıştır. Nitekim Türk milletinin moral ve motivasyona ihtiyaç duyduğu bir dönemde elde edilen bu başarı, gazeteler vasıtasıyla daha geniş kitlelere ulaştırılmış ve kazanılan zafer, çok daha üst seviyelere çıkarılmıştır. Buradan hareketle bu çalışmada, Birinci İnönü Muharebesi'nin Millî Mücadele Dönemi Anadolu basınındaki yankıları araştırılmıştır. Fakat bu yapılırken muharebe ile ilgili bilgi, belge ve haberden ziyade bu zafer müjdecisi harbin, Anadolu'da sığağı sığağına nasıl karşılandığı, değerlendirildiği ve yorumlandığı makaleler üzerinden ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunun için Anadolu'nun dört farklı noktasından, Millî Mücadele'nin yanında ve safında yer alan dört farklı gazete; Kastamonu'dan *Açıksöz*, Ankara'dan *Anadolu'da Yeni Gün*, Konya'dan *Öğüt* ve Trabzon'dan *İstikbal* gazeteleri bu çalışmanın ana kaynakçasını oluşturmuştur. Bu gazetelerde düşünceleri ve fikirleriyle topluma yön veren ve Millî Mücadele'ye destek olan kalem erbabı, aydınlar, önderler, vd. tarafından bu konuyla ilgili olarak kaleme alınan makaleler tespit edilerek değerlendirilmiş ve Birinci İnönü Muharebesi makalelerin dilinden verilmeye çalışılmıştır.

77 Zürcher, *a.g.e.*, s. 224-225.

78 Şimşir, *a.g.e.*, s. 20.

79 Görgülü, *a.g.e.*, s. 87.

2. Açıksöz Gazetesinde Birinci İnönü Muharebesi

Millî Mücadele Dönemi'nde adından çok söz ettirmiş ve ilk sayısından itibaren Anadolu'daki direniş hareketini desteklemiştir. Kastamonu'da 15 Haziran 1919-14 Aralık 1931 tarihleri arasında yayımlanmıştır.⁸⁰ *Açıksöz* gazetesinin sahibi ve sorumlu müdürü önceleri Hüsnü (Açıksöz) Bey iken sonraları Ahmed Hamdi Bey olmuştur. İlk başlarda haftada bir ve tek sayfa olarak basılan gazete, 16 Eylül 1919'dan itibaren haftada iki gün yayımlanmaya başlanmıştır. 1920-1922 yılları arasında çok geniş sahada okunan *Açıksöz*'ün traji 1500'ü geçmiş ve böylece Kuzey Batı Anadolu'nun en etkili gazetesi haline gelmiştir. Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin de yayın organı olan *Açıksöz*'ün yazı kadrosunda Hasan Fehmi (Turgal), İsmail Hakkı (Uzunçarşılı), İsmail Habib (Sevük), Mehmet Akif (Ersoy) gibi dönemin önemli kalemleri yer almıştır.⁸¹

Birinci İnönü Muharebesi, *Açıksöz* gazetesinde Yusuf Ziya Bey tarafından kaleme alınan "İnönü'nün Zafer Bayramı" başlıklı makalede ele alınmıştır. Yusuf Ziya Bey makalesinde ilk olarak bayramlarda mazinin değerli sinesinde yatan yakın büyüklerin hatırlandığını, zafer bayramında ise şan ve şeref dolu kahramanların, cennet-mekân şehitlerin akıllara geldiğini dile getirmiştir. İnönü Zafer Bayramı'nın da kendisine "Milano" geçidini, "Milano"nun şanlı ve şerefli kahraman şehidini, Abdülezel Paşa'yı, hatırlattığını bildirmiştir.⁸² Hatta kabri Milano'nun tepesinde bulunan Hafız Abdülezel Paşa için bir şairin kaleme aldığı aşağıdaki duayı da makalesine taşımıştır:

"Bu şanlı harp ile Abdülezel karın ebed

Mezarı olsun İlahî meleklerle ma'bed!

Yusuf Ziya Bey makalesinin devamında, İnönü Muharebesi kahramanlarını hatırlatarak Anadolu'nun imanlı kahramanlarının, Milona kahramanlıklarını -yirmi üç sene sonra- yeniden canlandırdıklarını ve şanlı bir zaferle taçlandırıp yücelttiklerini belirtmiştir. On günden beri İnönü'de inleyen toprakların İslâm âleminin hayat hakkı ve geleceğine kasteden elleri değil, dimağları da kırdığını ve ezdiğini ifade etmiştir. İnönü Zaferi'ni hakkın zaferi olarak nitelendirmiş ve bu zaferin, hakkını kurtarmaya azmetmiş bir milletin büyük ve şanlı bir

80 Uygur Kocabaşoğlu-Aysun Akan, *Mütareke ve Millî Mücadele Basım-Direnış ile Teslimiyetin Sözcüleri ve "Mahşer" in 100 Atlısı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları İstanbul, 2019, s. 81.

81 Öztoprak, *a.g.e.*, s. XXII.

82 Abdülezel Paşa, Konya'nın Hadım ilçesine bağlı Aşağı Hadım Köyü'nde dünyaya gelmiştir. 16 yaşında er olarak girdiği Osmanlı Ordusu'nda 26 savaşa katılmıştır. Hafız Abdülezel Paşa, 1897 Türk-Yunan savaşında tuğgeneral rütbesindeyken Milano Geçidi'nde şehit düşmüştür. Bak. Erol Ülgen, (1996), "1897 Türk-Yunan Savaşı'nın Ünlü Komutanlarından Şehit Abdülezel Paşa (1828-1897), Hayatı ve Hakkında Yazılan Şiirler", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 42 (1994), s. 169-172.

bayramı olduğunu dile getirmiştir. Hakkın kuvvete galip geldiğini belirterek şüpheli imanı ile aksine inananların, bu kesin delil önünde imanlarını yenileyip kanaatlerini düzeltmelerini istemiştir.

Yusuf Ziya Bey hıyanetin, cinayetin, fesat ve alçaklığın açtığı yollarla İnönü'ye kadar girebilen Yunan'ın zulüm ve alçaklık sürülerinin, bu muharebeyle yüzlerini geriye çevirdiklerini aktarmıştır. Arkalarından aralıksız patlayan, peş peşe gürleyen toprakların; kahraman ağızların gökyüzüne doğru yükselen "Allahu ekber" ilâhî sedasının sadece İslâm âlemine müjdelere işittirmekle kalmadığını, aynı zamansa Avrupa'nın sağır siyasetçilerine de İngiliz siyasetinin iflasını azametle, vakur ve kahredici bir sedayla haykırdığını bildirmiştir.

Ziya Bey, İnönü'de kanlarını döken İslâm kahramanlarının yalnızca Yunan'ın zulüm ve alçaklık sürüleriyle çarpışmadığını, bu kahramanların İngiliz siyasetinin doğurduğu hıyanet, cinayet ve alçaklıkla da uğraştığını ifade etmiştir. Gizli, açık birçok din ve iman düşmanlarının karşısında yalnız kalan Anadolu'nun imanlı aslanlarının, sadece Allah'ına güvendiğini vurgulamıştır. Bu İslâm kahramanları, yaratılıştaki Allah vergisi yiğitliğini ortaya koyarak tarihin altın kalemle kaydedeceği bir şekilde bu büyük zaferi de şan ve şeref dolu tarihlerine ilâve etmiştir. Bu güçlüğü de göğüs germiş, bu saldırıya da vücudunu siper etmiş ve nihayetinde zulüm ve alçaklık sürülerini sürüp çıkarmıştır. Allah'ına yaslanan, dayanan, yalnız bu itikat, bu iman ile çarpışan bir Müslüman topluluğunun, bir yiğitliğin şüphe yok ki ulaşacağı neticenin de bu olacağını ifade etmiştir. Merhamet ve İlâhî adaletin, bundan başkasına izin vermeyeceğini savunmuştur. Çünkü Kur'an-ı Kerim tehlikede idi, o şanı büyük olan kitabın hidayetine iman edenlerin yeryüzündeki yegâne bekâ hakkı ve hâkimiyeti tehlikede idi.

Yusuf Ziya Bey makalesinin devamında İngiliz siyasetini eleştirmiş ve asırlardan beri İslamiyet'in yaşam hakkına ve bekasına musallat olan, her fırsattan istifade ederek İslâmiyet'in bütün can damarlarını emen İngiliz siyasetinin, Gladstone düşüncelerinin vârisi olan İngiliz siyasilerinin, Kur'an-ı Kerim'i insanlığın ilerlemesine, huzur ve rahatına mâni olarak gördüklerini belirtmiştir. Bu düşüncelerinden dolayı da onu yeryüzünden kaldırmak, ona iman edenleri yok etmek ve esir etmek için gerekli alçakça vasıtaları hazırladıklarını bildirmiştir. İman ve itikat edelim ki, İngilizlerin İslâmiyet ile alâkalı siyasetinde tokluk yoktur; tok iken de yemek vardır diyen Yusuf Ziya Bey, İngilizlerin İslâmiyet'e yönelik siyasetinde kahramanlık, mertlik olmadığını; döneklilik ve hilekârlık olduğunu belirtmiştir. Yine aynı şekilde insaf, iyilik, şefkat ve merhametin olmadığını; yerine menfaat, esaret, zulüm ve kan olduğunu dile getirmiştir.

Makalesinde İngiliz siyasetini eleştirmeye devam eden Ziya Bey, İngilizlere göre siyasetin esasen yalancılık olduğunu fakat yalanın da bir kibarca, bir de bir gizli kapaklı söylenişinin olduğunu belirtmiştir. Nice (Nis)'te toplanacak siyaset oyuncularının bütün dünyaya haksızlıkları tamire, Şark'ta sulh ve sükûnu temine çalışacaklarını üstü örtülü olarak - alenen ilân edip dururlarken İngiliz kaplan siyasetinin emir ve işareti çerçevesince beklediklerini hatırlatmıştır. Bunu yaparken siyasetin, o yalancılığın bütün nezaketini unuttuklarını aktarmıştır. İngiliz siyaset oyuncusu İslâm âlemine yeni bir hıyanet ve cinayet tuzağı hazırladığında, diğer siyaset oyuncularının, bunu seyrettiklerini belirtmiştir. Bu cinayet ve hıyanet tuzağından Anadolu'nun sağlam çıkmayacağına artık iyiden iyiye inanan İngiliz aktörünü beklemeye koyulmuşlardır. Çünkü -onlara göre- siyasette hak yoktur, siyasette baş eğilecek tek kuvvet vardır. Anadolu'nun azim ve yiğitliği onları Nice (Nis)'ta toplanmaya sevk etmiştir. O azim ve yiğitliğin yollarına ise yeni bir tuzak kurulmuştur. Bunun için beklemek gerekmektedir. Ziya Bey'e göre, İngiliz siyaseti yeni hazırladığı, yeni icat ettiği bu cinayet ve hıyanet tuzağından Anadolu'nun sağlam çıkamayacağını hayal etmiştir. Ama Allah'a hamd olsun ki İnönü'de inleyen topraklar, bu hayal ve bu rüyanın boş olduğunu ilân etmiştir. Ayrıca Anadolu'nun büyük bayramını, büyük zaferini kutlamıştır.

Yusuf Ziya Bey makalesinin sonunda, iflasını İnönü'de bir defa daha Anadolu topraklarıyla ilân eden İngiliz siyasetinin artık iâde-i itibarına Allah'ın yardımıyla şahit olmayacaklarını dile getirmiştir. Bundan dolayı da İnönü'nün Zafer Bayramı'nın başlı başına bir tarih olduğunu vurgulamıştır. Çünkü bu zafer, hem yeni dönemin müjdecisi hem de İngiliz siyasetinin iflasının ve yok oluşunun sebebidir. Yusuf Bey, son olarak bu şanlı zafer vesilesiyle başta İsmet Bey olmak üzere, bütün komutanları, subay ve erleri kutlamıştır. Ayrıca onların kahramanca hizmetlerini kutlamanın her Türk'ün, bilhassa her Müslüman'ın coşan sinisini yüceltecek bir vazife olduğunu belirtmiştir.⁸³

Yusuf Ziya Bey'in makalesinde genel olarak İnönü Muharebesi'nin Türk milleti için anlam ve önemini izah edildiği, muharebenin neticesinin askeri ve siyasi anlamda içerdiği mesajların ele alındığı ve İngilizlerin, İslam âlemi ile Anadolu'ya yönelik politikalarının eleştirildiği görülmektedir.

3. Anadolu'da Yeni Gün Gazetesi'nde Birinci İnönü Muharebesi

İlk sayısı 2 Eylül 1918'de Yunus Nadi Bey tarafından *Yeni Gün* adıyla İstanbul'da çıkarılmıştır. Nadi Bey aynı zamanda gazetenin başyazarlığını da yürütmüştür. 9 Ağustos 1920'den itibaren ise Ankara'da *Anadolu'da Yeni Gün* adıyla yayımlanmaya başlamıştır. Sakarya Savaşı sırasında Kayseri'ye

83 "İnönü'nün Zafer Bayramı" *Açıksoz*, 17 Kânûn-ı Sâni (Ocak) 1337 (1921), s. 1.

taşınan gazete, burada 31 sayı yayımlanmış ve Sakarya Savaşı'ndan sonra yeniden Ankara'da yayımlanmaya devam etmiştir. 1924 yılının ilk haftasında kapanmış ve 7 Mayıs 1924'ten itibaren de *Cumhuriyet* adı altında yayın hayatını sürdürmüştür. Ulusal direniş yanlısı basın içerisinde en kuvvetli ve nitelikli gazetelerden biri olmuştur. Mustafa Kemal'in düşüncelerini yansıtmış, Misak-ı Milli'yi desteklemiştir.⁸⁴ *Anadolu'da Yeni Gün*, 1922 yılının ortalarına kadar tek yaprak (2 sayfa) olarak yayımlanmıştır. Gazete, Büyük Millet Meclisi içindeki olay ve gelişmeleri başyazarı ve çok sayıda mebus yazarları vasıtasıyla içerden ve yakından izlemiştir. Ayrıca önemli iç ve dış olayları yerinden takip edebilmek için yurt dışına ya da cepheye muhabir göndermiş ve olayları yerinden ve doğrudan izleyerek o günün koşullarında ileri bir gazetecilik yapmıştır.⁸⁵

Birinci İnönü Muharebesi, Yunus Nadi Bey tarafından *Anadolu'da Yeni Gün* gazetesinde kaleme alınan "Son Taarruz" başlıklı makaleye konu olmuştur. Nadi Bey makalesinde ilk olarak Türk mukavemetinin Yunanistan'da Venizelos'u susturduğunu ve Avrupa'nın galip devletlerinin politikalarını da alt üst ettiğini dile getirmiştir. Nitekim İtalya ve Fransa'nın, Sevr Antlaşması'nın maddelerinde değişiklik yapılmasından başka çare kalmadığını açık ve kesin bir şekilde bütün basın aracılığıyla duyurmakta ısrarcı olduklarını belirtmiştir. Fakat İngiltere'nin, Avrupa için artık kaybolmuş olduğunda şüphe olmayan meselenin yakasını bırakmayı bir türlü kabul etmediğini, dün nasıl Başbakan Venizelos'u görevlendirdiyse bugün de Kral Konstantin'i görevlendirme girişiminden vazgeçmediğini aktarmıştır. Venizelos'un iktidardan inmesinin ihtimal dâhilinde Venizelos'tan ziyade İngiltere üzerinde tesiri olduğunu, çünkü Venizelos'un gerçekte İngiltere'nin itaatkâr ve sefil bir aletinden başka bir şey olmadığını ifade etmiştir.

Yunus Nadi Bey, İngiltere'nin Türkiye'yi parçalamak ve yok etmek gerektiğine inandığını ve bu ülkenin Anadolu'daki elçisi Venizelos'un, İngiltere'nin bu maksadına hizmetten başka bir şey yapmadığını dile getirmiştir. Her ne kadar görünüşte Yunanlılık hesabına çalışıyorsa da gerçekte Venizelos'un hareketinin esasının şüphesiz Yunanistan'dan on kere, yüz kere yüksek olan İngiltere'nin politikalarına hizmetkârlıktan ibaret olduğunu belirtmiştir. Bu konuda bir değerlendirmede bulunarak, eğer Venizelos'un iktidardan düşmesiyle Yunanistan'ın bu İngiliz hizmetkârlığı son bulacak olsaydı, o zaman İngiltere'nin Şark politikasının yıkılmış olması gerektiğini, ama yıkılmadığını bildirmiştir. Venizelos'un iktidardan düşmesini, yıkılmanın belli başlı emarelerinden biri olarak görmüş ve İngiltere'nin, ortaya çıkan

84 Öztoprak, *a.g.e.*, s. XXVIII-XIX.

85 Kocabaşoğlu-Akan, *a.g.e.*, s. 163.

tehlikeye karşı yıkılmağa meyletmış bir binanın altında kalmayı göze alan bir adam hırsıyla tamire çalıştığını ve böylece dış görünüşü korumaya gayret ettiğini dile getirmiştir.

Yunus Nadi Bey, makalesinde İngiltere'nin bu konuda yaptıklarına da değinmiş ve Venizelos'un iktidardan düştüğü haberi Londra'ya ulaştığında, Lloyd George Hükümetinin "Ker" isimli bir amirale derhal İsviçre'nin Lozan şehrine gitmesi emrini verdiğini ve bu emirle birlikte ayrıca orada yapması gerekenlerin yazılı olduğu bir talimatta tebliğ ettiğini bildirmiştir. Nadi Bey, General Ker'in vaktiyle Atina'da bulunduğunu ve Konstantin ile yakından tanıştıklarını, bu eski tanışıklığın yeni vazifeye ait mülakat ve müzakereyi daha kolay kılabileceği için İngiltere'nin nazarında Venizelos'un iktidardan düşüşünün, Kral Konstantin'in Yunan taç ve tahtına dönmesi anlamına geldiğini ifade etmiştir. Bundan dolayı Yunanistan'da iş görmek için bundan sonra kendisiyle anlaşılacak kişinin Kral Kostantin'den ibaret olabileceğini belirtmiştir. Amiral Ker, Lloyd George'un verdiği talimata göre bu görüşmede Kral Konstantin'e şunları iletmekle görevlendirilmiştir:

Venizelos'un izlediği politikayı terk etmek niyetinde isen İngiltere'nin ve bütün dünyanın husumetleri karşına dikilecektir. Eğer o politikayı takip edersen, kolay anlaşabiliriz ve her şey kolay hal olunabilir. Biliriz Yunanistan harpten usanmıştır. Anladı ki Anadolu seferi ile baş edebilmek kolay değildir. Fakat Yunanistan'a Kral olarak dönmek istiyorsan Venizelos'un siyasetinden feragat etmiş görünmemelisin...

Yunus Nadi Bey makalesinin devamında, bu görüşmeden sonra Kral Konstantin'in bu haber ve baskı altında Atina'ya döndüğünü ve hükümeti ile Anadolu seferinde devam ediyor görünmenin fiilî delillerini vermek mecburiyetinde kalarak Anadolu'daki Yunan ordularını takviye ve hatta İnönü'de olduğu gibi taarruza dahi sevk ettiğini bildirmiştir. Bu sözlerinin Kral Konstantin'in Türklerle harp etmek istemeyeceği anlamına gelmediğinin altını çizen Nadi Bey, Termofil Muharebesi'nin mağlubu olan Kral Konstantin'in Türklerle harp etmek istemeyeceğini belirtmiştir. Fakat Yunan milletinin, Anadolu seferinin Yunanistan için baş edilebilir bir dava olmadığına kanaat getirdiğini, İnönü'deki taarruzun daha ziyade İngiliz baskı ve zorlamasıyla yapıldığını, kendisinin de anlatmak istediğinin tam da bu olduğunu ifade etmiştir. İngilizlerin zorlamasının manevi bir tehdit mahsulü olduğunu, Türklerin karşısındaki fiili düşmanların ise Yunanlılardan ibaret bulunduğunu aktarmıştır. Önünde sonunda Türklerin mukaddes topraklarından kovup çıkarmak mecburiyetinde oldukları ve Allah'ın yardım ve inayeti ile çıkaracakları bu düşmanlarıyla şimdi yeniden yaka paça harbe tutuştuklarını dile getirmiştir.

Yunus Nadi Bey, makalesinin sonunda resmî tebliğlere dayanarak son taarruzun ağırlık merkezinin İnönü istikametiyle Pazarcık'tan Eskişehir'e kadar olan saha olduğunu açıklamıştır. Türk askerinin büyük bir manevra kabiliyetiyle kahramanca harp ettiğini ve bunun çok büyük bir gerçek olduğunu belirtmiştir. Mondros Mütarekesi'nden itibaren Türk milletinin en büyük eksiginin bilhassa mütareke ile silahtan arındırılan ordusunu, ordu olarak meydana çıkarabilmek noktasında toplandığını açıklamıştır. Haricî ve dâhilî pek çok musibetlere rağmen bu sahada emin ve muntazam adımlar atılmaya başlandığını, şimdi ise fiili neticelerin Eskişehir'in kuzeyinde cereyan eden harpte düşmanı toptan telef eden sebat ve mukavemetle idrak edildiğini dile getirmiştir. Bu noktanın takdirinin bu gün değilse yarın millî davanın kazanılması demek olacağını ve şimdiki mücadelenin dahi düşmanın hezimetini neticelenerek yüzlerinin güleceğini belirtmiştir. Son olarak ise orduya olan güvenini göstermek için Türk Ordusu'nun Yunan karşısında aciz ve mağlup olmayacağını, önünde sonunda bunu ispat edeceğini ve millet olarak bundan emin olunması gerektiğini bildirmiştir.⁸⁶

Yunus Nadi Bey'in makalesinde İngiltere'nin Kral Konstantin'i nasıl tahta çıkardığı ve ona ne gibi görevler verdiği konusunda bilgiler aktarıldığı, İngiltere'nin Türklere yönelik politikasına değinildiği ve Anadolu'daki Yunan işgali ile İnönü Muharebesi'nin arkasındaki nedenlerin ele alındığı görülmektedir. Ayrıca Yunanlıların er ya da geç bu mukaddes topraklardan çıkarılacağı, yapılması gerekenin ise millet olarak orduya güvenmek olduğu yönünde tavsiyelerde bulunulduğu anlaşılmaktadır.

4. Öğüd Gazetesi'nde Birinci İnönü Muharebesi

1917-1923 yılları arasında yayımlanan *Öğüd* gazetesinin sahibi, Selanikli Abdulgani Ahmet Efendi idi. Gazetenin başlık klışesinin altında "*Âmâl-i millîyeye hizmetkâr, menâfi-i vataniyeye hürmetkâr ve müstakil'ül efkâr yevmi Türk gazetesidir*" cümlesi yer almaktaydı. Bu cümleden de anlaşıldığı üzere gazete, ulusal kurtuluş hareketinden yana bir tutum benimsemiştir. İtilaf Devletleri aleyhine ve özellikle de İngiltere hakkında yazılar yayımlamıştır. 1917 yılından Ekim 1919'a kadar Afyonkarahisar'da yayımlanmış olan *Öğüd*, bu tarihten itibaren Konya'da *Nasihât* adıyla yayımlanmaya devam etmiştir. 1921 Temmuz'undan itibaren Ankara'da da basılmaya başlayan gazete, iki şehirde birden aynı zamanda yayımlanan ilk günlük gazete olmuştur.⁸⁷ *Öğüd*, "Büyük Mücadele"nin bayrakçısı olan gazeteler arasında özel bir yere sahiptir. Ankara'nın desteğine ve Mustafa Kemal'in özel ilgisine

86 "Son Taarruz", *Anadolu'da Yeni Gün*, 12 Kânûn-ı Sâni (Ocak) 1337 (1921), s. 1.

87 Öztoprak, *a.g.e.*, s. XXI-XXII.

mazhar olması onu özel ve önemli kılmıştır. Gazetenin yayın politikasının oluşturulmasında Mustafa Kemal'in önemli rolü olmuştur. Nitekim Sivas'tan Ankara'ya geldikten sonra gazete ile bizzat ilgilenmiştir.⁸⁸

Birinci İnönü Muharebesi, *Öğüt* gazetesinin 20 Ocak 1921 tarihli nüshasında yayımlanan “Büyük Zafer Karşısında” başlıklı makalede ele alınmıştır. *Öğüt*'ün makalesinde ilk olarak Osman oğullarının bu savaşta aslan kesildikleri dile getirilmiştir. Türklüğün ve İslamiyet'in mukadderatı konu olunca, Eskişehir'in Şark ile Garbı ayıracağı idrak edilince kuruyan kanlar cereyana, görülmeyen mevcudiyetler heyecana, tembel dimağlar faaliyete, mütevekkil ve mütevazı simalar ani harekete başlamış, kelimenin tam anlamıyla Türk'ün ayrıntı kabarmıştır.

Fakat bu kabaran ayrıntı dağılan köpükleri artık beyaz değil kırmızıdır. Bu köpük üç gün Akpınar sırtlarına dağılmış ve sonra dalgalanmaya başlamıştır. Artık o, bir köpük değil bir sancak olmuştur. Kırmızı bir sancak: Türk'ün sancağı ve o sancağın içinde kalan beyaz bir ay yıldız, ancak bir şeyi göstermektedir. Türk'ün temiz ve lekesiz alını. Evet, beyaz alınlarla kırmızı kanlar, sema kadar yüksek vicdanlar ve ay yıldız kadar şaşaalı bir mazi.

Öğüt'ün makalesinde Türk Ordusu'nun 9 ve 10 Ocak 1921'de *Savcıbey-Akpınar-Karaağaç* genel hattında gösterdiği direnişe dikkat çekilmiş ve Akpınar övülmüştür. Nitekim Akpınar'ın, Çanakkale kadar büyük, Çatalca'dan yüksek, Dömeke'den yüce, Plevne'den parlak, Ahıska'dan muhteşem, Kars'tan yüksek, Kanije'den kıymetli, Ergiri'den şanlı, Bağdat'tan şöhretli, Çaldıran'dan dehşetli, İstanbul'dan ulvî, Niğbolu'dan muhterem, Bursa'dan mübarek, İznik'ten kutlu, İnegöl'den aziz ve Yarhisar'dan, Bilecik'ten hatta Karacahisar'dan daha mukaddes olduğu dile getirilmiştir. Çünkü onlar Türklükle doğmuş ve yaşamış, ama Akpınar onu ölümden kurtarmıştır. Bundan dolayı *Öğüt*, Akpınar'ı bir beşiğe benzetmiş ve orada Türklüğün ölümden sonra dirildiğini bildirmiştir. Hatta Akpınar'ın “Megali İdea”nın gömüldüğü bir lahit olduğunu belirtmiştir.

Öğüt'e göre Akpınar, Türk'ün tarih ve ananelerine de güzel yakışmıştır. Pınar, Türk yurtlarının vasfıdır; aklık, temizlik ve namuskârlık ise Türk'ün neslinin seçkin vasfıdır. Sakarya'nın iki kolu arasında Akpınar sırtlarının kıymeti Sakarya'nın tarihi kadar büyüktür. Gerçi çıplak bir sırt, ne dağlarında ağaçlar, ne kırlarında çiçekler, ne bağlarında yeşillik, ne bir küçük kelebek,

Ne aşk ve ne bir cazibe var sanki bir mezar gibidir

Bu milletin ebedî derdi âh-ı zâr gibidir.

Fakat ne olursa olsun çıplak olsun, çorak, köhne, harap olsun, yalçın kayalık tehlikeli ve kasvetli olsun, orası milletin Hira Dağı'dır. Milleti seven orayı da sevmelidir. Çünkü orası Akpınar'dır. Orada Sümerlerden yetmiş, Hititlerden elli beş, Selçuklulardan on iki ve Osmanlılardan yedi asır sonra Avrupa'nın ısrarı dışları ve kemiren tırnakları karşısında Türklüğün kurtuluşudur.

Öğüt'ün makalesinde Wilson'un on dört maddesi, Lloyd George'un medeniyet görüşleri ve Clemenceau'nun sosyal esasları hazırlanırken niyetlere bakıldığında uluslararası hissiyatta temizlik ve saflığın değil şeytanlığın hâkim olduğunun görüldüğü dile getirilmiştir. Dün hakarete uğrayan Türklüğün, Türk millî ordusunun doğması ve Türklüğün kuvvetinin neticelerini göstermeye başlamasıyla hürmete nail olmaya başladığı ifade edilmiştir.

Çünkü onun tarihine Akpınar ilâve edilmiştir. Bundan sonra artık Yunanlılar için Termofil, Fransızlar için Maren ne ise Türkler için de İnönü ve Akpınar odur. Belki Akpınar'da fazla hiçbir şey görülemeyebilir. Belki toprakların içindeki kanlardan, çürüttüğü kemiklerden yarın orası hakkında müspet bir fikir elde edilebilecek hiç bir eser kalmayabilir. Belki şimendiferler geçerken, belki bir haritayı mütalaa ederken o sırtlar hakkında insanların akıllarına hiç bir hususî fikir gelmeyebilir. Fakat 11 Ocak 1921 tarihi ve Akpınar sırtları, coğrafya ve tarihini bilen her Türk için o günden itibaren birer iftihar ve gurur noktası olmuşlardır. 17 Kânûn, 10 Temmuz ve 13 Nisan tarihlerine belki daha yüksek bir kıymetle bir de 11 Kânûn-ı sâni ilâve edilmiştir. Ayrıca Karacahisar, İznik, Bursa, Edirne, Kosova, İstanbul, Niğbolu, Mohaç, İşkodra, Belgrat, Bağdat, Çaldıran, vb. zaferler kazandıran tarihî şahsiyetlere; kendilerine İnönü, Akpınar muzafferiyetini kazandıran o günün kahramanları da katılmışlardır.⁸⁹ *Öğüt* gazetesinin makalesinde Birinci İnönü Muharebesi'nin önemine denildiği, muharebenin yaşandığı hatta yer alan Akpınar'ın övüldüğü ve dünya siyasetinin eleştirildiği görülmektedir.

5. İstikbal Gazetesinde Birinci İnönü Muharebesi

Millî Mücadele Dönemi'nin dikkat çeken gazetelerinden biri de Trabzon'da yayımlanan *İstikbal* gazetesi olmuştur. 10 Aralık 1918 ile 17 Mart 1923 tarihleri arasında kesintisiz 6 yıl, 3 ay, 7 günlük (1426 sayı) olarak yayımlanmıştır. Önceleri haftada 2, daha sonra ise 3 gün olarak basılmış, 27 Ocak 1921 tarihinden itibaren ise Cumartesi dışında günlük olarak çıkmıştır. *İstikbal*'in imtiyaz sahibi ve aynı zamanda başyazarı İttihatçı Barutçuzade Faik Ahmet Bey iken, sorumlu müdürlüğünü de Ebülhamid Hüsnü Bey yapmıştır.⁹⁰ Kurtuluş Savaşı dönemimin en önemli gazetelerinden biri olan

89 "Büyük Zafer Karşısında", *Öğüt*, 20 Kânûn-i Sâni (Ocak) 1337 (1921), s. 1.

90 Kocabaşoğlu-Akan, *a.g.e.*, s. 104-105.

İstikbal, Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin yayın organı olarak da Milli Mücadele’yi desteklemiştir.⁹¹

Birinci İnönü Muharebesi, Milli Mücadele Dönemi’nin Anadolu’daki önemli gazetelerinden *İstikbal*’e de konu olmuştur. Nitekim Faik Ahmet Bey, 18 Ocak 1921’de gazetesinde “Yunanlıların Hezimetî” başlıklı bir makale yayımlamıştır. Ahmet Bey makalesine, şimdiye kadar bu sütunlarda birçok defa Venizelos’un iktidardan düşmesiyle başlayan siyasi yenilgilerden bahsettiklerini hatırlatarak başlamıştır. Yunanlıların bugün askerî hezimetlerinden bahsedebilmelerine vesile olan Garp Ordusu’nun asker ve subaylarına teşekkür etmiş ve onları ne kadar çok takdir etseler, bunun o kadar yerinde olacağını belirtmiştir. Bu ordunun İzmir’in ve Bursa’nın, bu güzel ve tarihi Türk şehirlerinin düşmanın ayakları altında ezilmesine, Türk tarihinin şerefli sayfalarına lekeler sürülmesine razı olmayan Türk’ün, çelikten daha sağlam bir imanla giriştiği mücadelede nihayet kendisini başarıya ulaştıracağına şüphe olmayan tükenmez azmini, müstesna kahramanlıklarla düşmanlarının nazarları önüne koyduklarını ifade etmiştir. İnönü’de elde edilen başarının yalnızca Garp Cephesi’nin ilk zaferi olmadığını, bunun aynı zamanda Yunanlılara Anadolu seferiyle başlarına açılan derdin ne derin bir felâketle son bulacağını göstermeye kâfi gelecek ilk Türk darbesi olduğunu vurgulamıştır.

Makalesinin devamında Yunanlıların şimdiye kadar hiçbir yerde Türk Ordusu ile gerçek manada karşılaşmadıklarına dikkat çeken Faik Ahmet Bey, Yunanlıların işgal ettikleri yerlere de hiç bir direnişle karşılaşmadan girdiklerini belirtmiş ve bunun nedenlerini sıralamıştır. Yunanlıların, bu görünürdeki başarının verdiği neşe ve gururla Türklerin artık harp edecek kabiliyetlerinin kalmadığına inandıklarını, hatta Yunanistan’ın Şark’ta üzerine aldığı vazifenin hiç de tahammülü üstünde olmadığını ve Türklere antlaşmanın [Sevr’in] kabul ve tatbik ettirilmesini ancak Yunan kuvvetlerinin sağlayabileceğini söylemeye başladıklarını bildirmiştir. Ahmet Bey, Yunanlıları bu iddialara sevk edenin kendi silahlarından ziyade İstanbul Hükümetinin millet davasına karşı aldığı muhalif tavırla icrasına koyulduğu tahribatın, düşmanlara verdiği ümitler olduğunu aktarmıştır. Anadolu içlerine nifak ve tefrika tohumları atılmaya devam edildiği müddetçe Yunanlıların, Anadolu’daki Türk vatanperverlerinin bir kuvvet ve kudret eseri gösterebilmelerine ve Yunan kuvvetleri önünde bir mukavemet setti oluşturabilmelerine hiçbir şekilde imkân görmediklerini belirtmiştir.

91 Öztoprak, *a.g.e.*, s. XXIV.

Faik Ahmet Bey, Yunanlıların bu hesaplarında aldandıklarını; Anadolu'dakilerin, Anadolu Türklerinin içten ve dıştan gelen tahrip akınlarına karşı yenilmez ve sarsılmaz bir iman dayanıklılığıyla karşı koyduklarını bildirmiştir. Buna rağmen Yunanlıların hala Türklerin gayretini pek eziyetli bir şantajcılık gördüklerini, ne yapsalar da Yunan ordularıyla boy ölçüşmeye kalkışmayacaklarını zannettiklerini aktarmıştır. Hatta Kral Konstantin'in birkaç defa Anadolu'dan, Anadolu'daki Yunan seferinden bahsederken, bu işin niçin bu kadar uzamasına fırsat verildiğine kendisinin dahi hayret ettiğini dile getirmiş, Kral'ın bu mağrur şaşkınlığını daha çok siyasi şeylere atfetmenin doğru olacağını belirtmiştir. Yunanlıların İnönü mevzilerine yönelik son taarruz planını da değinen Ahmet Bey, bu planın Konstantin tarafından uygun bulunmasına bakılırsa, Kral'ın kanaatinin de Anadolu seferinin kolaylıkla üstesinden gelinebileceği, Yunan ordularının Anadolu içlerine yayılabilmelerine Türklerin engel olamayacakları yönünde olduğunu ifade etmiştir.

Faik Ahmet Bey makalesinde, Kral'ın ve yeni Yunan Hükümetinin bir taraftan mecburi sevkle ve diğer taraftan da Türklerin kendilerine engel olamayacakları kanaatinin verdiği ümit ve güvenle bu son taarruz planını hazırladıklarını, ama bu planın Yunan Ordusu için perişanlıkla neticelendiğini belirtmiştir. Bu durumun Anadolu Türk'ü ve Anadolu seferi hakkında haricin kapıldığı bütün zan ve görüşleri, bütün tahmin ve tasavvurları alt üst ettiğini, büyük Yunanistan hayalinin ne kadar çürük temeller üzerine kurulmuş olduğunu meydana çıkardığını aktarmıştır. Yunan Hükümetini Anadolu'da yeni bir saldırı yapmaya sevk eden sebeplere de değinen Ahmet Bey, İtilaf Devletleri'nin Yunanlılara karşı olan şüpheli bakışlarını ortadan kaldırmak ve Yunanistan'daki değişim sebebiyle İtilaf fikirlerinin Yunan devleti ve hükümeti aleyhindeki tesirlerini yok etmek amacıyla bu taarruzun yapıldığını bildirmiştir. Yunanistan'ın İtilaf Devletleri'nin dostluklarını kaybetmesi halinde onlar sayesinde kazandıklarını tehlikeye düşürmüş olacağını, bundan dolayı da Yunan Hükümetinin, Venizelos iktidardan düştükten sonra Yunanlılar harp istememelerine rağmen son bir fedakârlıkla Anadolu'da yeni bir taarruza karar verdiğini ve bunun Hükümet için adeta bir zaruret hâlini aldığını ifade etmiştir. Yunan Hükümetinin bu taarruza tam zamanında hazırlandığını çünkü Şark meselesini, haliyle Yunanistan'daki değişim dolayısıyla Şark'ta ortaya çıkan yeni durumu tetkik edecek bir takım tedbirler almak üzere bu ayın ortasında Müttefikler Konferansı'nın toplanacağını aktarmıştır.

Faik Ahmet Bey makalesinin devamında, Yunanlıların maksadının Müttefik Devletlerin yapacakları konferansta antlaşmanın Türkler lehinde ve Yunanistan aleyhinde düzenlenmesine vesile teşkil edecek sebepleri ortadan

kaldırmak ve Sevr Anlaşması'nı Türklere uygulamak konusunda yeni Yunan Hükümetinin Venizelos'un siyasetinden ayrılmadığını ve Yunanistan'ın bu vazifeyi ifa edecek kadar kuvvetli olduğunu göstermeyi amaçladığını dile getirmiştir. Taarruz planının hazırlanmasının ve Yunan birliklerinin Eskişehir hattına doğru hücum etmelerinin sebebinin bunlar olduğunu ileri sürmüştür. Taarruz harekâtının sonuçlarına göre de Yunanistan'ın adeta Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olduğunu belirtmiştir. Gerçekten Yunan Ordusu'nun İnönü'de uğradığı büyük hezimet sonucu Bursa'ya doğru perişan bir vaziyette çekilmeye başlamasının, her şeyden önce Türklerin Yunanlıları tepelemeye gücü yettiğinin delili olduğunu bildirmiştir. Diğer yandan Türk Ordusu'nun şimdiye kadar hazırlıklarını tamamlamamış ve hudutlarını muntazam kuvvetlerle takviyeye zaman bulamamış olmasından dolayı ilerleyen düşmanlarına haddini bildirmeye ve dersini vermeye de muktedir bir duruma geldiğini ispat ettiğini aktarmıştır. Bu durumda İtilaf Devletleri'nin yeni konferansta Yunan hayalperestliğine ümit bağlamanın ve güvenmenin artık ister Venizeloscu olsun ister Konstantinci olsun Yunanistan'ın Anadolu'da iş görecektir, anlaşmanın uygulanması yükünü üzerine alabilecek derecede kuvvet taşımadığı gerçeğine göre Şark meselelerini tetkike mecbur kalmalarının pek tabii olduğunu dile getirmiştir.

Faik Ahmet Bey makalesinin son kısmında Yunan Ordusu'nun hiç beklenilmeyen bir darbe ile Eskişehir kapılarında bozulup dağılmasının, Yunan askerlerinin son bir gayretle atıldıkları ileri harekâttan perişan bir şekilde geri çekilmelerinin ve firar etmelerinin, Yunanistan'ın omuzlarına aldığı vazifeleri yerine getirmeye ne derece yeterli olduğunu anlamak için kâfi geleceğini ifade etmiştir. Yunanistan'ın siyasi hezimetten sonra ani ve sersemletici askeri bir hezimete uğradığını belirten Ahmet Bey; disiplinden, manevi kuvvetten eser kalmayan ve her gün yeni yeni çözümlenemeyen emareleriyle zafiyeti ortaya çıkan bir orduya arka çıkmanın faydasız olduğunu, Yunanlılardan efendilerine karşı hizmet bekleme zamanının çoktan geçtiğini belirtmiştir. Faik Ahmet Bey son cümle olarak ise hangi noktadan bakılırsa bakılsın Türk Ordusu'nun pek feci saldırılar ve pek müstesna kahramanlıklarla Garp Cephesi'nde kazandığı bu zaferin, Türk'ün millî davasının çok önemli bir muzafferiyeti hükmünde telakki edilmeye lâyık olduğunu bildirmiştir.⁹²

Faik Ahmet Bey'in makalesinde işgalci konumundaki Yunanistan'ın Anadolu'da bulunmasının ve İnönü mevzilerine taarruz etmesinin siyasi ve askeri nedenlerine değinildiği görülmektedir. Ayrıca Yunanlıların İnönü Muharebesi'nde aldıkları yenilginin askeri ve siyasi sonuçları da değerlendirilmiştir. Batı Cephesi'nde kazanılan bu zaferin Türk tarihi

92 "Yunanlıların Hezimetini", *İstikbal*, 18 Kânûn-ı Sâni (Ocak) 1337 (1921), s. 1.

açısından anlam ve önemine vurgu yapıldığı ve ayrıntılı olarak ele alındığı anlaşılmaktadır.

Sonuç

15 Mayıs 1919'da Yunan birliklerinin İzmir'e çıkarma yapmasıyla başlayan Yunan işgali, İzmir ve çevresiyle sınırlı kalmamış ve bir süre sonra Batı Anadolu'nun büyük bir kısmına yayılmıştır. Yunan işgal kuvvetleri, 1921 yılının ilk günlerinde Milli Mücadele'nin kalbi konumundaki Ankara'ya giden yolların kilit noktası olan stratejik öneme sahip Eskişehir'i ele geçirmek için 6 Ocak sabahı Bursa üzerinden saldırıya geçmiştir. 9-10 Ocak günlerinde İnönü mevziilerinde yaşanan muharebede, Yunan birlikleri ilk defa düzenli Türk kuvvetleri ile karşılaşmış ve kayıplar vererek geri çekilmiştir. Düzenli ordunun Yunanlılar karşısında elde ettiği bu başarı, halkta büyük sevinç yaratmış ve savaşın kazanılabileceği konusunda halka büyük umut olmuştur. Anadolu basını da yüreklere su serpen ve Anadolu'nun birçok şehrinde şevinle kutlanan bu başarıya duyarsız kalmamış ve bununla ilgili bilgi, belge, haber, vb. sayfalarına taşıyarak okuyucularıyla paylaşmıştır.

Diğer yandan Birinci İnönü Muharebesi'nde elde edilen bu başarı, düşünceleri ve fikirleriyle topluma yön veren ve Milli Mücadele'ye destek olan kalem erbabı, aydınlar, önderler, vd. tarafından sığağı sığağına kaleme alınan makalelere de konu olmuştur. Buradan hareketle Anadolu'nun dört farklı noktasından, Milli Mücadele'nin yanında ve safında yer alan dört farklı gazete; Kastamonu'dan *Açıksöz*, Ankara'dan *Anadolu'da Yeni Gün*, Konya'dan *Öğüt* ve Trabzon'dan *İstikbal* gazeteleri bu çalışmanın ana kaynakçasını oluşturmuştur. Birinci İnönü Muharebesi ile ilgili olarak mezkûr gazetelerde yayımlanan makaleler incelendiğinde, muharebenin siyasi, askeri, sosyal, vd. yönleriyle ayrıntılı olarak değerlendirildiği ve yorumlandığı tespit edilmiştir.

Nitekim yapılan değerlendirmelerde İngiltere'nin Şark, Anadolu ve İslamiyet'e yönelik politikaları eleştirilmiştir. Yunanistan'ın İngiliz siyasetinin bir maşası olduğu, İngiltere'nin talebi doğrultusunda Anadolu'da bulunduğu ifade edilmiştir. Yunanistan'ın böyle bir taarruza kalkışmasının altında yatan nedenlere değinilmiş ve İngiltere'nin taleplerini yerine getirmek şartıyla tahta çıkarılan Kral Konstantin'in, Megali İdea'nın ateşli savunucularından biri olduğuna dikkat çekilmiştir. Nitekim kendisinin ve yeni kurulan Yunan Hükümetinin, Sevr Antlaşması'nı Türklere uygulamak konusunda Venizelos'un siyasetinden vazgeçmediğini ve Yunanistan'ın bu vazifeyi yapabilecek kadar kuvvetli olduğunu göstermek için böyle bir taarruza kalkıştığı ifade edilmiştir. Bir başka değerlendirmede ise Yunan milletinin Anadolu seferinin Yunanistan'ın üstesinden gelebileceği bir mesele

olmadığına kanaat getirdiği, buna rağmen İngiliz baskısı ve zorlamasıyla böyle bir taarruza kalkışıldığı dile getirilmiştir. Böylece İngiliz baskısının manevi bir tehdit, Yunanlıların ise fiili bir düşman olduğuna, dolayısıyla iki düşmanla savaşıldığına dikkat çekilmiştir.

İngilizlerin Müslümanlara ve Türklere yönelik politikaları hakkında yapılan değerlendirmelerde ise İngiltere'nin Türkiye'yi parçalamak ve yok etmek gerektiğine inandığı; İngiltere'nin itaatkâr ve sefil bir aleti olan Venizeleos'un da onların bu amacına hizmet ettiği ifade edilmiştir. İngilizlerin İslamiyet'e yönelik politikaları eleştirilirken İngiliz siyasetinin asırlardan beri İslamiyet'in yaşam hakkına ve bekasına musallat olduğu, her fırsattan istifade ederek İslâmiyet'in bütün can damarlarını emdiği vurgulanmıştır. Bundan dolayı Birinci İnönü Muharebesi'nde kazanılan zafer, yalnızca işgalci Yunanistan'a karşı değil aynı zamanda İngilizlerin Şark politikasına karşı kazanılmış bir zafer olarak da nitelendirilmiştir. Bu yenilginin İngiltere'nin Şark politikasını yeniden gözden geçirmesine sebep olacağı öngörülmüştür. İnönü'de patlayan topların sadece İslam âlemine müjdeler duyurmadığı, aynı zamanda Avrupa'nın sağır siyasetçilerine de İngiliz siyasetinin iflasını haykırdığı aktarılmıştır. Ayrıca İngilizlerin Anadolu siyasetinin boş bir hayal ve rüyadan ibaret olduğunu ilan ettiği belirtilmiştir. İnönü'de yalnızca Yunanlılarla savaşılmadığına dikkat çekilmiş, İngiliz siyasetinin ürünü olan hıyanet, cinayet ve alçaklıkla da uğraşıldığı ifade edilmiştir.

Birinci İnönü Muharebesi'nde Yunanlıların başlattığı taarruz harekâtının başarısızlıkla sonuçlanmasıyla ilgili olarak yapılan değerlendirmelerde ise Yunanlıların İnönü'de uğradığı yenilgi, bir hezimet olarak görülmüş ve Yunanistan'ın adeta Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olduğu belirtilmiştir. Yunanlıların çekilişi, Türklerin Yunanlıları tepeleyebilecek bir güce sahip olduğunun delili olarak görülmüştür. Ayrıca Yunanistan'ın, omuzlarına yüklenen vazifeyi yerine getiremeyeceğinin bir göstergesi olarak addedilmiştir. Bu yenilginin büyük Yunanistan hayalinin aslında ne kadar da küçük temeller üzerine kurulmuş olduğunu ortaya çıkardığı belirtilmiştir.

İnönü Muharebesi'nde elde edilen başarı, bir zafer olarak görülmüştür. Bu başarı, başlı başına bir tarih; İnönü de "Zafer Bayramı" olarak nitelendirilmiştir. Çünkü bu zafer, hem yeni dönemin müjdecisi hem de İngiliz siyasetinin iflasının ve yok oluşunun sebebi olmuştur. İnönü Zaferi'nin hakkın zaferi olduğu, hakkın kuvvete galip geldiği, hakkını kurtarmaya azmetmiş bir milletin büyük ve şanlı bayramı olduğu dile getirilmiştir. İnönü'de elde edilen başarının yalnızca Batı Cephesi'nin ilk zaferi olmadığı, bunun aynı zamanda Yunanlılara Anadolu seferiyle başlarına açılan derdin ne derin bir felakete son bulacağını gösteren ilk Türk darbesi olduğu bildirilmiştir.

Makalelerde ayrıca Birinci İnönü Muharebesi'ne katılan askerler de övülmüş, kendileri "Anadolu'nun imanlı aslanları", "Osman oğulları" olarak nitelendirilmiştir. Yunanlıların askeri hezimetlerinden bahsedilmesine vesile olan Garp Ordusu'nun tüm askerlerine teşekkür edilmiştir. Bu muharebenin kahramanları, 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'ndaki Milano Geçidi kahramanlarına benzetilmiş ve 23 sene sonra Milano kahramanlıklarını yeniden canlandırdıkları, şanlı bir zaferle taçlandırdıkları ifade edilmiştir. Ayrıca yiğitliklerini ortaya koyarak tarihin altın kalemle kaydedeceği büyük bir zaferi, şan ve şeref dolu tarihlerine ilave ettikleri; zulüm ve alçaklık sürülerini de sürüp çıkardıkları bildirilmiştir.

Birinci İnönü Muharebesi ile ilgili olarak kaleme alınan makalelerde yapılan değerlendirmelerde, 9-10 Ocak 1921'deki muharebelerin yaşandığı "Savcıbey-Akpınar-Karaağaç" hattında bulunan Akpınar'dan övgüyle bahsedilmiştir. Burası Türklüğün ve İslamiyet'in mukadderatının belirlendiği bir yer olarak görülmüş ve her ikisinin mukadderatının da Akpınar'da ölümden kurtarıldığı ifade edilmiştir. Akpınar, bir beşiğe benzetilmiş ve Türklüğün ölümden sonra orada dirildiği vurgulanmıştır. Türklüğün ve İslamiyet'in mukadderatı söz konusu olunca Türk'ün ayranının kabardığı, bu kabaran ayranın dağılan köpüklerinin de Türk Sancağı'nın al rengini oluşturduğu aktarılmıştır. Akpınar ayrıca Avrupa'nın ısırın dişleri ve kemiren tırnakları karşısında Türklüğün kurtuluşu olarak zikredilmiştir. Elde edilen bu zaferle Türk tarihine 11 Ocak 1921'in ve Akpınar'ın ilave edildiği bildirilmiştir. Diğer yandan aynı Akpınar, Megali İdea'nın gömüldüğü bir lahit olarak nitelendirilmiştir.

Son olarak ise Türklerin Allah'ın yardımı ve inayeti, sarsılmaz ve yenilmez imanlarıyla mukaddes topraklarından Yunanlıları kovup çıkaracakları fakat millet olarak ordusuna güvenmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Türk Ordusu'nun Yunanlılar karşısında aciz ve mağlup olmayacağı, er ya da geç millî davanın kazanılacağı ve yüzlerin güleceği Türk milletine müjdelenmiştir.

Kaynakça

TBMM Zabıt Cerideleri

TBMMZC, Devre I, Cilt 7, İçtima 1, 133. İçtima, 13.1.1337 (13 Ocak 1921), s. 279.

Gazeteler

“İnönü’nün Zafer Bayramı” *Açıksöz*, 17 Kânûn-ı Sâni (Ocak) 1337 (1921), s. 1.

“Son Taarruz”, *Anadolu’da Yeni Gün*, 12 Kânûn-ı Sâni (Ocak) 1337 (1921), s. 1.

“Yunanlıların Hezimetini”, *İstikbal*, 18 Kânûn-ı Sâni (Ocak) 1337 (1921), s. 1.

“Büyük Zafer Karşısında”, *Öğüd*, 20 Kânûn-i Sâni (Ocak) 1337 (1921), s. 1.

Araştırma ve Telif Eserler

Akbulut, Dursun Ali, “Çöken Devlet”, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, 13. bs., Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları Ankara, 2019: 131-157.

Akbulut, Dursun Ali, *Albayrak Olayı-Millî Mücadele Başlarında Halk Hükümeti Kurma Girişimi Erzurum 1920*, Temel Yayınları İstanbul, 2006.

Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Cilt 1-2: 1914-1995, 14. bs., Alkım Yayınları İstanbul, 2004.

Atatürk, Kemal, *Nutuk 1919-1927*, Bugünkü Dille Yay. Haz. Zeynep Korkmaz, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları Ankara, 2003.

Atay, Falih Rıfki, Çankaya, Pozitif Yayınları İstanbul, 2020.

Aydemir, Şevket Süreyya, *İkinci Adam*, Cilt 1, (1884-1938), 14. bs., Remzi Kitabevi İstanbul, 2011.

Belen, Fahri, *Türk Kurtuluş Savaşı-Askeri, Siyasi ve Sosyal Yönleriyle*, 2. bs., Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları Ankara, 1983.

Çiloğlu, Fahrettin, *Kurtuluş Savaşı Sözlüğü*, Doğan Kitap İstanbul, 1999.

Erikan, Celâl, *Kurtuluş Savaşı Tarihi*, 6. bs., haz. Rıdvan Akın, Türkiye İş Bankası Yayınları İstanbul, 2021.

Eroğlu, Hamza, “İsmet İnönü ve I. ve II. İnönü Muharebelerinin İçerde ve Dışarda Etkileri”. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi 2/4 (1985): 65-84.

Görgülü, İsmet, *Ana Hatlarıyla Türk İstiklal Harbi*, 2. bs., Kastaş Yayınevi İstanbul, 1999.

İsmet İnönü Hatıralar, 6. bs., haz. Sabahattin Selek, Bilgi Yayınevi Ankara, 2020.

Kocabaşoğlu, Uygur -Akan, Aysun, Mütareke ve Millî Mücadele Basım-Direniş ile Teslimiyetin Sözcüleri ve “Mahşer”in 100 Atlısı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları İstanbul, 2019.

Korsun, Nikolay Georgiyeviç, *Türk Yunan Savaşı 1919-1922*, çev. Celal Pekşen, Kronik Kitap İstanbul, 2020.

- Müderrişoğlu, Alptekin, *Sakarya*, Bilgi Yayınevi Ankara, 2018.
- Müderrişoğlu, Alptekin, *Kurtuluş Savaşının Mali Kaynakları*, Bilgi Yayınevi Ankara, 2018.
- Ortaylı, İlber, Gazi Mustafa Kemal Atatürk, 13. bs., Kronik Yayınları İstanbul, 2020.
- Özçelik, Mücahit, *Türk Kamuoyunda Sakarya'dan Büyük Taarruz'a (Eylül 1921-Ağustos 1922) Sessiz Bekleyiş*, Yalın Yayıncılık İstanbul, 2013.
- Özkaya, Yücel, "İzmir'in İşgali", *Milli Mücadele Tarihi I*, haz. Berna Türkdogan, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları Ankara, 2005.
- Özlu, Hüsnü, "Harp Raporlarına Göre Birinci İnönü Muharebesi'nin Analizi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 28/82 (2012): 25-52.
- Öztoprak, İzzet, *Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele*, 2. bs., Türk Tarih Kurumu Yayınları Ankara, 2014.
- Sabis, Ali İhsan, *Milli Mücadele Hatıraları*, haz. Erhan Çiftçi, Timaş Yayınları İstanbul, 2021.
- Sarıhan, Zeki, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü III* (TBMM'den Sakarya Savaşı'na 23 Nisan 1920-22 Ağustos 1921), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1995.
- Selek, Sabahattin, *Anadolu İhtilali-Mondros Mütarekesinden Türkiye Cumhuriyeti'nin Doğuşuna Kadar Ulusal Savaşımızın Belgesi*, Cilt 1, 9. bs., İstanbul: Kastaş Yayınevi, 2000.
- Haluk Selvi-Bülent Cırık, Milli Mücadelede TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar, 2. bs., TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları Ankara, 2020.
- Selvi, Haluk, "Ayvalık'ın İşgali ve Belediye Çeşmesi Protokolü", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 51/17 (2001): 843-863.
- Shaw, Stanford J., *Türklerin İstiklal Harbi-Batılı Gözüyle Kurtuluş Savaşının Destansı Anlatımı*, EZR Yayıncılık İstanbul, 2017.
- Şimşir, Bilal N., *İngiliz Belgeleriyle Sakarya'dan İzmir'e 1921-1923*, 3. bs., Bilgi Yayınevi Ankara, 2016.
- Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, Cilt IV, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara, 2019.
- Toynbee, Arnold J.-Kenneth P. Kirkwood, *Türkiye-İmparatorluk'tan Cumhuriyete Geçiş Serüveni*, çev. Hülya Karaca, Birey Yayıncılık İstanbul, 2003.
- Turan, Mustafa, "İstiklâl Harbi'nde "Milne Hattı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 7/21 (1991): 567-579.
- Türk İstiklal Harbi**, II'nci Cilt Batı Cephesi 3'üncü Kısım Birinci, İkinci İnönü, Aslıhanlar ve Dumlupınar Muharebeleri (9 Kasım 1920-15 Nisan 1921), 3. bs., Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları Ankara, 1999.

- Uçarol, Rifat, *Siyasi Tarih (1789-1999)*, 5. bs., Remzi Kitabevi, İstanbul 2000.
- Erol Ülgen, (1996), “1897 Türk-Yunan Savaşı’nın Ünlü Komutanlarından Şehit Abdülezel Paşa (1828-1897), Hayatı ve Hakkında Yazılan Şiirler”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten*, 42 (1994): 169-203.
- Yıldırım, Hatice, “Türk Basınına Göre Venizelos’un 1920 Seçimlerini Kaybetmesi ve Yankıları”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 20 (41) (2020): 509-539.
- Yusufoğlu, Kahraman, *Milli Mücadele Hatıraları-Geldikleri Gibi Giderler*, Yılmaz Basım İstanbul, 2015.
- Zürcher, Erik Jan, *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, 21. bs., İletişim Yayınları İstanbul, 2007.